

TOIMINTAKERTOMUS JA TILIN- PÄÄTÖSLASKELMAT 1.1.2000-31.12.2000

Esipuhe

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (Stakes) toiminta-ajatuksena on edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä toimia laadukkaiden ja tuloksellisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi koko väestölle yhtäläisin perustein. Tässä tarkoituksessa se tuottaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista päättäjille ja alan toimijoille. Stakes on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva asiantuntijakeskus, jonka ydintoimintoja ovat tutkimus, kehittäminen ja tietovarannot.

Toimintakertomuksessa Stakesin toiminnan tulokset kytketään sosiaali- ja terveysministeriön ja Stakesin tulossopimuksessa kirjattuihin tavoitteisiin. Toimintakertomus osoittaa Stakesin täyttäneen sille asetetut tulostavoitteet, josta lankeaakin kiitos koko Stakesin osaavalle väelle.

Toimintakertomuksen tiedot perustuvat Stakesin tulosalueiden ja valtion laitosten kertomuksiin yksikköjensä toiminnasta vuonna 2000 sekä Stakesin tiedostoihin ja rekistereihin. Kertomuksen ovat koonneet suunnittelupäällikkö Mikko Staff ja talouspäällikkö Pasi Henriksson.

Toimintakertomus on hyväksytty osana Stakesin tilinpäätöstä 28.3.2001 pidetyssä Stakesin johtoryhmän kokouksessa.

Helsingissä 28.3.2001

*Vappu Taipale
pääjohtaja*

Sisällys

1 TOIMINTAKATSAUS.....	1
1.1 TOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT	1
1.2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	2
1.3 ORGANISAATIO JA OHJAUSTAPA	2
1.4 HENKILÖSTÖ	6
1.5 TOIMITILAT JA TOIMINTAVÄLINEET	8
1.6 STAKESIN ALAISET VALTION LAITOKSET	9
2 TULOKSELLISUUDEN KUVAUS.....	10
2.1 VAIKUTTAVUUS	10
<i>Asiantuntijatehtävät.....</i>	<i>10</i>
<i>Stakesin BSC –kortisto .....</i>	<i>12</i>
2.2 STAKESIN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	14
2.2.1 Toiminnalliset tavoitteet.....	15
2.2.2 Sosiaaliturvan kannustavuus ja rahoitus.....	15
2.2.3 Työssä jaksaminen ja jatkaminen.....	15
2.2.4 Syrjäytymisen ehkäisy ja katkaisu	16
2.2.5 Terveelliset elintavat, toimintakyky ja hyvä elinympäristö.....	17
2.2.6 Sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen ja hoitokäytäntöjen tehostaminen.....	19
2.2.7 Tasa-arvon vahvistaminen.....	26
2.2.8 Ohjauksen ja valvonnan tehostaminen	26
2.3 AIEMPIEN VUOSIEN TULOSSOPIMUKSISSA SOVITUT TEHTÄVÄT JA JATKUVA TOIMINTA	27
Tulosalueet	27
HEDEC	28
Alkoholitutkimussäätiö	28
2.4 MAKSULLINEN TOIMINTA.....	29
Stakesin maksullinen toiminta	29
Stakesin alaiset valtion laitokset	31
2.5 TALOUDELLISUUS JA KANNATTAVUUS	33
Stakesin talousarvion toteutuminen.....	34
Stakesin maksuton toiminta	36
Stakesin maksullisen toiminnan kannattavuus.....	38
Valtion mielisairaaloiden kustannusvastaavuus.....	42
Valtion koulukotien kustannusvastaavuus	44
3 TILINPÄÄTÖS	46
3.1 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT.....	46
3.2 TILINPÄÄTÖSLASKELMIEN LIITTEENÄ ANNETTAVAT TIEDOT	50
4 SISÄINEN VALVONTA	69
5 ALLEKIRJOITUKSET.....	70

1 Toimintakatsaus

1.1 Toiminnan lähtökohdat

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes on sosiaali- ja terveysministeriön alainen tulosohjattu yksikkö. Vuosi 2000 oli Stakesin kahdeksas toimintavuosi.

Stakesin toiminta-ajatuksena on edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä toimia laadukkaiden ja tuloksellisten sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiseksi koko väestölle yhtäläisin perustein. Tässä tarkoituksessa se tuottaa ja välittää sosiaali- ja terveysalan tietoa ja osaamista päättäjille ja alan toimijoille. Stakes on sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva asiantuntijakeskus, jonka ydintoimintoja ovat tutkimus, kehittäminen ja tietovarannot.

Stakesin lakisääteiset tehtävät ovat:

- seurata ja arvioida sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja kehitystä
- tuottaa, hankkia ja välittää alan kotimaista ja kansainvälistä tietoa ja osaamista
- ylläpitää alan virallisia ja muita tilastoja, tiedostoja ja rekistereitä
- harjoittaa alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa
- edistää ja toteuttaa alan koulutusta
- tehdä aloitteita ja esityksiä.

Stakesin toimintaa ohjaavat myös valtioneuvoston hyväksymä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma, sosiaali- ja terveysministeriön yleiset tavoitteet, sosiaaliturvan tutkimus- ja kehittämistoiminnan neuvottelukunnan tutkimuspoliittinen tavoiteohjelma sekä ministeriön ja Stakesin vuosittaiset tulossopimukset.

Stakesin toiminnan painopisteet ja toimintalinjat on määritelty Stakesin vuonna 2000 uudistetussa strategia-asiakirjassa 'Stakes uuden vuosituhannen alussa' ja BSC-kortistossa. BSC-kortisto toimii strategisen ja tulosjohtamisen apuvälineenä käytännön johtamistyössä, ja sen mukaan Stakes suuntaa tutkimus- ja kehittämistyötä, tietotuotantoa sekä tiedonvälitystä tukemaan erityisesti seuraavia sosiaali- ja terveysalan tavoitteita:

- Sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat asiakaslähtöisesti ja saumattomasti.
- Sosiaali- ja terveysala käyttää toiminnan taloudellisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta parantavia menetelmiä.
- Alueelliset ja sosiaaliset hyvinvointierot pysyvät hallinnassa.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa.
- Sosiaali- ja terveysalan tieto-ohjaus toimii vuorovaikutteisesti ja tuloksellisesti.

1.2 Toimintaympäristö

Stakesin toimintaympäristössä keskeisiä haasteita ovat väestön ikärakenteen muutos ja sen vaikutukset palvelutarpeeseen ja -rakenteeseen, sosiaali- ja terveysalan teknologian kehitys, globaalin ja lokaalisen voimistuminen sekä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen kasvu. Stakes pyrkii vastaamaan haasteisiin määrätietoisella tutkimus- ja kehittämistyöllä sekä toiminnan pitkäjänteisellä kehittämisellä.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 15.5.2000 pääjohtaja Jussi Huttusen selvityshenkilöksi, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus siitä, miten Stakesin tutkimustoimintaa ja laitoksessa olevaa osaamista voitaisiin paremmin käyttää hyväksi päätöksenteon eri tasoilla. Tässä yhteydessä selvitettiin, miten Stakesia koskevaa lainsäädäntöä, tulosohtajusta ja toimintamuotoja olisi kehitettävä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Työssä otettiin huomioon soveltuvien osien Stakesista vuonna 1999 suoritettu kansainvälinen arviointi, jossa korostettiin tutkimustoiminnan yleisen merkityksen ohella käytännön soveltamistarpeita. Selvitys jätettiin sosiaali- ja terveysministeriölle 30.6.2000.

Huttusen selvityshenkilöraportin mukaan Stakesin tulisi kuntien ja Stakesin tiedonvaihdon ja vuoropuhelun edistämiseksi perustaa neuvottelukunta, johon kutsuttaisiin edustajia kunnista ja kuntayhtymistä ja sosiaali- ja terveydenhuollon eri sektoreilta. Suomen Kuntaliiton ja Stakesin yhteistyötä tulisi parantaa luomalla pysyviä neuvottelu- ja yhteistyömekanismeja avainalueille ja kutsumalla säännöllisesti toisen organisaation edustaja keskeisten projektien johto- ja ohjausryhmien jäseneksi. Lisäksi Stakesin tulisi tiivistää yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön, kuntien ja Kuntaliiton, lääninhallitusten ja STM:n alaisten tutkimuslaitosten välillä.

Tutkimuslaitosten yhteistyötä rekisteri- ja tilastotiedon hyödyntämisessä tulisi voimakkaasti lisätä ja samalla tulisi pyrkiä poistamaan rekisteri- ja tietosuojaj- ja muuhun lainsäädäntöön liittyvät yhteistyön esteet. Selvityshenkilö ehdotti, että tulossopimusjärjestelmää kehitetään kertyneiden kokemusten perusteella. Sekä Stakesin kansainvälisen arvion että selvityshenkilöraportin mukaan Stakesin yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa tulisi lisätä ja parantaa.

1.3 Organisaatio ja ohjaustapa

Sosiaali- ja terveysministeriön Stakesiin kohdistaman tulosohtajauksen välineenä on vuotuinen tulossopimus. Vuotta 2000 koskevista tulostavoitteista sovittiin tulossopimuksen valmistelutyöryhmän kokouksessa ja niitä tarkennettiin kolmessa tulossopimuksen tarkistusneuvottelussa. Tulossopimus allekirjoitettiin 10.12.1999.

Stakesin uusi organisaatio astui voimaan 1.1.2000. Organisaatiouudistuksessa 13 tulosityksikköä koottiin kolmelle toiminnan ja yhdelle hallinnon tulosalueelle. Uudet tulosalueet ovat Sosiaali- ja terveyspalvelut, Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, StakesTieto ja Hallintopalvelut. Ulko- ja maanavun yksikkö (HEDEC) säilyi erillisenä tulosityksikkönä.

Stakesin kansainvälisen arvioinnin suositusten mukaisesti Stakesia koskevaa lakia muutettiin kertomusvuonna siten, että johtokunnan asemasta Stakes voi asettaa itselleen neuvottelukunnan.

Johtokunta

30.6.2000 saakka voimassa olleen Stakesia koskevan lain mukaan valtioneuvoston nimittämä johtokunta oli Stakesin ylin päättävä elin. Johtokunnan keskeinen tehtävä oli ohjata Stakesin toimintaa vastaamaan siihen kohdistuvia odotuksia.

Stakesin johtokunta 1.2.1999 - 31.6.2000:

- maaherra Eino Siuruainen, Oulun lääninhallitus (puheenjohtaja)
- apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos Aino-Inkeri Hansson, Sosiaali- ja terveysministeriö
- landskapsläkare Birger Ch. Sandell, Ålands landskapsstyrelse
- teknologia-asiantuntija Hanna Pohjonen, TEKES
- johtaja Pekka Alanen, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Matti Pulkkinen, Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
- sosiaalitoimenjohtaja Maija Kyttä, Turun kaupungin sosiaalikeskus
- pääjohtaja Vappu Taipale, Stakes
- erikoistutkija Marjatta Bardy, Stakesin henkilöstön edustaja

Johtokunta kokoontui kolme kertaa. Johtokunnan kokoukset pidettiin 11.1., 23.3., 22.5. pääosin Helsingissä Stakesin tiloissa.

Neuvottelukunta

1.7.2000 voimaan astuneen lain mukaan Stakesissa voi olla sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen neuvottelukunta, jonka tehtävänä on edistää ja kehittää sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen ja sen sidosryhmien välistä yhteistyötä. Stakesin ensimmäinen neuvottelukunta asetettiin toimikaudeksi 1.11.2000 – 31.1.2003.

Stakesin neuvottelukunta 1.11.2000 - 31.1.2003

- maaherra Eino Siuruainen, Oulun lääninhallitus (puheenjohtaja)
- johtaja Pekka Alanen, Suomen Kuntaliitto
- hallitusneuvos Aino-Inkeri Hansson, sosiaali- ja terveysministeriö
- sosiaalitoimenjohtaja Maija Kyttä, Turun kaupungin sosiaalikeskus
- teknologia-asiantuntija Hanna Pohjonen, TEKES
- johtaja Matti Pulkkinen, Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri
- landskapsläkare Birger Ch. Sandell, Ålands landskapsstyrelse
- pääjohtaja Vappu Taipale, Stakes
- professori Marja Jylhä, Tampereen yliopisto
- ylijohtaja Aslak Lindström, Opetushallitus
- sosiaali- ja terveysjohtaja Juha Metso, Lappeenrannan kaupunki
- tutkimusprofessori Raija Kalimo, Työterveyslaitos
- tutkimusprofessori Jouko Lönnqvist, Kansanterveyslaitos
- ATK-suunnittelija Satu Kerppilä, Stakesin henkilöstön edustaja

Neuvottelukunta kokoontui kertomusvuonna yhden kerran 20.12.

STAKESIN ORGANISAATIO 2000

Stakesin toimintaa johtaa pääjohtaja johtoryhmän tukemana. Stakesin sisäinen organisaatio määritteli pääjohtajan hyväksymässä työjärjestyksessä. Uudistettu työjärjestys hyväksyttiin organisatiousuudistuksen myötä otettavaksi käyttöön vuoden 2000 alussa.

Johtoryhmä

Johtoryhmä käsittelee Stakesin tulostavoitteita ja resurssien jakoa koskevat sekä muut keskuksen toiminnan kannalta merkittävät asiat. Johtoryhmän tehtävänä on myös yhteensovittaa keskuksen toimintoja ja vastata sen kokonaisvaltaisesta kehittämisestä ja toimintojen koordinoinnista sekä valmistella ja arvioida laajoja hankkeita. Johtoryhmä piti vuonna 2000 47 kokousta ja 5 strategiapäivää.

Johtoryhmän kokoonpano 2000:

- pääjohtaja Vappu Taipale (puheenjohtaja)
- ylijohtaja Hannu Uusitalo (varapuheenjohtaja)
- ylijohtaja Mauno Konttinen
- johtaja Terhi Lönnfors
- tulosjohtaja Ali Arsalo
- tulosaluejohtaja Hannu Hämäläinen
- tulosaluejohtaja Sirpa Taskinen
- tulosaluejohtaja Juha Teperi

Johtoryhmän sihteerinä toimi suunnittelija Kirsi-Marja Lehtelä.

Tulosalueet ja -yksiköt

Tulosalueet vastaavat Stakesin toiminnasta ja tulostavoitteiden toteutumisesta niille pääjohtajan ja tulosaluejohtajan välisissä tulossopimuksissa määritellyillä voimavaroilla.

Stakesin tulosalueet /-yksiköt ja niiden tulosalue-/tulosjohtajat vuonna 2000 olivat:

- Sosiaali- ja terveystalvet
Tulosaluejohtaja Juha Teperi
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
Tulosaluejohtaja Sirpa Taskinen
- StakesTieto
Tulosaluejohtaja Hannu Hämäläinen
- Hallintopalvet
Johtaja Terhi Lönnfors
- Ulkomaanavun yksikkö (HEDEC)
Tulosjohtaja Ali Arsalo

Alkoholitutkimussäätiö

Vuonna 1950 perustettu Alkoholitutkimussäätiö on vuodesta 1996 lähtien toiminut Stakesin yhteydessä. Säätiö edistää ja tukea sellaista tieteellistä tutkimusta, jonka kohteena on alkoholin käyttö yleensä, sekä alkoholi yksilön ja yhteiskunnan ongelmana. Alkoholitutkimussäätiö on hallinnollisesti itsenäinen. Säätiön ja Stakesin solmiman sopimuksen mukaan Stakes luovuttaa säätiön tutkimusjohtajan ja Stakesin tiloissa työskentelemään hyväksyttyjen sopimustutkijoiden käyttöön tarpeelliset työtilat, työvälineet ja hallintopalvet. Alkoholi- ja huumetutkimusryhmä tarjoaa säätiön tutkimusjohtajalle sihteeriapua. Kertomusvuonna Stakesin tiloissa työskenteli säätiön tutkimusjohtaja ja viisi sopimustutkijaa.

1.4 Henkilöstö

Stakesin keskeinen voimavara on strategisiin ja toiminnallisiin tavoitteisiin sitoutunut henkilöstö, joka voi hyvin ja kokee työnsä mielekkäänä. Stakesin henkilöstövisiona on toimia tulevaisuuden tekijänä ja alan kansallisen ja kansainvälisen osaamisen kärjessä. Vuonna 2000 henkilöstösuunnittelussa keskityttiin henkilöstön kehittämisen ja hyvinvoinnin tukemiseen mm. kehittämällä henkilöstötilinpäätöksen hyödyntämistä, aloittamalla henkilöstöstrategian tekeminen ja suorittamalla henkilöstötutkimus. Työterveyshuollossa ja työsuojelussa korostuivat sekä henkisen että fyysisen työssä jaksamisen tukeminen.

Henkilöstön määrä ja rakenne

Keskimääräinen henkilötyövuosimäärä palkkausperusteen mukaan vuosina 1998-2000.

	1998		1999		2000	
	Htv	%	Htv	%	Htv	%
Stakesin budjettirahoitus	298	77	303	79	317	82
Ulkopuolinen rahoitus	42	11	49	13	46	12
HEDEC	22	6	21	6	19	5
Yhteensä	362		373		382	
Työllistämismääräraha	22	6	9	2	3	1
Kaikki yhteensä	384	100	382	100	385	100

Henkilötyövuosien kokonaismäärä on pysynyt viime vuodet samalla tasolla, mutta budjettirahoituksella ja ulkopuolisella rahoituksella kustannettujen henkilötyövuosien välinen suhde on muuttunut budjettirahoituksen osuuden noustessa. Myös työllistämismäärärahalla kustannettujen henkilötyövuosien määrässä on tapahtunut huomattavaa laskua. Kertomusvuoden lopussa Stakesin palveluksessa oli yhteensä 415 henkilöä. Lukuun sisältyvät osa-aikatyöntekijät ja työllistämistuella palkatut, mutta eivät korkeakouluharjoittelijat.

Vakituisia palvelussuhteita oli kertomusvuoden lopussa 261 (63 %) ja määräaikaaisia 154 (37 %). Vakituisten ja määräaikaisten palvelussuhteiden välinen suhde on pysynyt samana, vaikka henkilöstön määrä on kasvanut. Virkasuhteiden osuus palvelussuhteista laski edellisestä vuodesta neljällä prosenttiyksiköllä ja oli vuoden 2000 lopussa 47 % (196). Työsopimussuhteisten määrä nousi vastaavasti ja oli vuoden 2000 lopussa 53 % (219). Vuonna 2000 Stakesiin tuli 24 uutta vakinaista työntekijää, joista 16 oli aiemmin määräaikaaisissa tehtävissä työskennelleitä henkilöitä ja 8 oli suoraan Stakesin ulkopuolelta rekrytoituja henkilöitä.

Palvelussuhteet Stakesissa vuoden viimeisenä päivänä 1998-2000.

Palvelussuhde	1998		1999		2000	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Vakituisia	241	59	249	63	261	63
Määräaikaaisia	148	37	148	37	154	37
Työllistettyjä	18	4	1	0	0	0
Yhteensä	407	100	398	100	415	100

Vuoden 2000 loppuun mennessä Stakesin henkilöstöstä oli jäänyt osa-aikaeläkkeelle yhdeksän henkilöä. Viimeisten neljän vuoden aikana keskimäärin yksi työntekijä on vuosittain jäänyt osa-

aikaeläkkeelle lukuun ottamatta vuotta 1999, jolloin viisi Stakesin työntekijää käytti tätä mahdollisuutta. Vuorotteluvapaalle jääminen oli edelleen suosittua, ja vuorotteluvapaalla oli vuoden 2000 aikana viisi työntekijää. Virka- ja työstä vapautuksien määrä pysyi edellisten vuosien tasolla. Sairauspoissaolojen ja sairaspäivien kokonaismäärät ovat jatkaneet kasvuaan, vaikka yksittäisten sairauslomalaisten lukumäärä väheni vuodesta 1999. Tämä viittaa sairauslomien keskimääräisen pituuden kasvamiseen.

Kokoaikainen ja osa-aikainen henkilöstö vuoden viimeisenä päivänä 1998-2000.

	1998		1999		2000	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Kokoaikainen	353	87	364	91	374	90
Osa-aikainen	54	13	34	9	41	10
Yhteensä	407	100	398	100	415	100

Sairauspoissaolot vuosina 1996-2000 (työpäivät).

	1996	1997	1998	1999	2000
Poissaolojen lukumäärä	531	670	756	739	772
Päivien lukumäärä	2245	2415	2584	2448	2878
Päiviä/tapaus	4,23	3,60	3,42	3,31	3,73
Sairaslomalaisten lkm	206	242	265	274	269

Stakesin henkilöstö on korkeasti koulutettua. Yleisin koulutustausta on jo pitkään ollut korkeakoulututkinto (ylempi tai alempi korkeakoulututkinto tai tutkijakoulutus). Vuonna 2000 korkeakoulututkinto oli yli puolella (61,2 %) kaikista tutkinnon suorittaneista. Stakesin henkilöstön koulutustasoindeksi vuonna 2000 oli 5,6 (5,5 v. 1999). Vuotta 1999 vanhemmat koulutusastetiedot eivät ole vertailukelpoisia koulutusluokituksen uudistuksen vuoksi.

Seuraavassa taulukossa ovat suoritettut tutkinnot tutkintoasteittain ja sukupuolen mukaan. Luvut eivät sisällä virkavapaalla olevia työntekijöitä.

Henkilöstön koulutusaste 31.12.1999 ja 31.12.2000.

Koulutusaste	Naiset		Miehet		Yhteensä		Tutkintoja %	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Perusaste	32	30	5	6	37	36	9	9
Keskiaste	49	55	19	14	68	69	17	16
Alin korkea-aste	47	49	7	7	54	56	14	14
Alempi korkeakouluaste	22	25	6	7	28	32	7	8
Ylempi korkeakouluaste	102	106	39	45	141	151	35	36
Tutkijakoulutusaste	34	36	36	35	70	71	18	17
Yhteensä	286	301	112	114	398	415	100	100

Stakesin koko henkilöstön keski-ikä oli 44,7 vuotta ja vakituisten viranhaltijoiden keski-ikä oli 49,3 vuotta. Koko henkilöstön sekä vakituisten viranhaltijoiden keski-ikässä ei tapahtunut merkittävää nousua edelliseen vuoteen verrattuna.

Työterveyshuolto ja TYKY-toiminta

Yhteistyössä Medivire Työterveyspalvelut Oy:n kanssa toteutettiin työterveyshuollon ja työsuojelun hankkeita. Työkykyä ylläpidettiin panostamalla edelleen ennaltaehkäisevään työterveyshuoltoon mm. ikäryhmä- ja ergonomiatarkastuksin. Varhaiskuntoutustoimintaa jatkettiin sekä omalla että ulkopuolisella rahoituksella, jota Stakes sai Valtiokonttorilta ja Kelalta. Varhaiskuntoutuksena järjestettiin mm. ASLAK-kurssi asiantuntijoille ja Kuntotreffit. Työterveyshuollossa ja TYKY-toiminnassa painotettiin työntekijöiden ohjausta aktiivisempaan elämäntapaan järjestämällä mm. kuntosali- ja sauvakävelyopastusta sekä Painonvartijoiden painonhallintakursseja. Stakesin virkistystoimikunta järjesti urheilu- ja kulttuuritapahtumia sekä pikkujoulujuhlat.

Henkilöstökoulutus

Stakes on järjestänyt itse koulutusta henkilöstölle sekä rohkaissut työntekijöitä osallistumaan ulkopuoliseen koulutukseen. Stakesin keskitettyä henkilöstökoulutusta on järjestetty johtoryhmän hyväksymän suunnitelman mukaan.

Kertomusvuonna järjestettiin atk-koulutusta omassa atk-luokassa 29 koulutuspäivää. Kursseja oli kaikkiaan 37 ja osallistujia 233 henkilöä. Stakesin keskitettynä henkilöstökoulutuksena järjestettiin kielikursseja (7 kurssia sekä yksityistunteja), ammatillista täydennyskoulutusta ryhmille (8 kurssia) ja yksittäisiä koulutuspaikkoja (34 henkilölle) sekä Stakes tutuksi –opintokäyntejä vieraileville ryhmille. Koulutuksen painoalueet olivat projektityöskentelyn ja tutkimusmenetelmien hallinnan kehittäminen, kielikoulutus sekä muu ammattitaitoa syventävä koulutus.

1.5 Toimitilat ja toimintavälineet

Stakes toimii Ilmarisen liikekiinteistöt Oy:n omistamassa kiinteistössä Ympyrätalossa Siltasaarenkatu 18:ssa. Toimitilat sijaitsevat useassa eri kerroksessa. Vuoden lopussa Stakesin käytössä oli toimistotilaa yhteensä 12 105 m², varasto- ja arkistotiloja 866 m² sekä pieni toimisto Turussa.

Stakesille on rakenteilla uudet toimitilat Lintulahdenkuja 4-6:een, jonka peruskivi muurattiin 6.3.2001. Toimitilat rakennuttaa Valtion kiinteistölaitos (1.3.2001 lukien Senaatti-kiinteistöt), joka myös omistaa kiinteistön. Uudet toimitilat sijoittuvat pääosin uudisrakennukseen 10 697 htm², lisäksi viereiseen juuresvarastoon saneerataan toimitiloja 2 945 htm². Muutto uusiin tiloihin toteutuu kesäkuussa 2002. Stakesin kaikki päätearkistot siirretään Haapaniemenkatu 4:n kellariin rakennettavaan arkistotilaan (434 m²) ennen varsinaista muuttoa.

Kalusteita ja koneita hankittiin vuoden 2000 aikana kaikkiaan 0,3 milj.mk:lla, joka koostuu kopio-koneiden ja työtilojen kalusteiden uusintoista. Tietotekniikkahankintoihin käytettiin vuonna 2000 yhteensä noin 2,2 milj.mk. Stakesin tietotekniikka-arkkitehtuuri perustuu lähiverkkoon, jossa oli vuoden 2000 lopulla 420 työasemaa. Stakesissa on lisäksi kannettavia mikroja 120. Tietotekniikkahankinnat supistuivat noin 0,6 milj.mk vuoteen 1999 verrattuna.

1.6 Stakesin alaiset valtion laitokset

Stakesin alaisuudessa on kaksi valtion mielisairaala ja kuusi koulukotia, jotka solmivat tulossopimuksen Stakesin kanssa. Vuoden alussa Mikkelin maalaiskunnassa sijaitsevat Koivikon ja Sairilan koulukodit yhdistettiin hallinnollisesti. Muuten Stakesin alaisten laitosten lukumäärässä tai rakenteessa ei tapahtunut muutoksia toimintavuonna.

Stakesin alaiset laitokset vuonna 2000		
Laitos	Paikkakunta	Laitoksen johtaja
Mielisairaalat		
Niuvanniemen sairaala	Kuopio	Eila Tiihonen
Vanhan Vaasan sairaala	Vaasa	Markku Eronen
Koulukodit		
Harvialan koulukoti	Harviala	Kari Oinonen
Kasvun yhteisöt	Mikkeli	Heikki Soininen
Lagmansgårdenin koulukoti	Bennäs	Samuel Nyman
Limingan koulutuskeskus	Liminka	Manu Kitinoja
Sippolan koulukoti	Sippola	Kari Räntilä
Vuorelan koulukoti	Nummela	Kurt Kyllönen

Valtion mielisairaaloiden toiminnan tarkoituksena on tuottaa oikeuspsykiatrian erikoisalan palveluja koko maata varten. Sairaaloissa hoidetaan kriminaalipotilaita sekä erityisen vaarallisia ja/tai vaikeahoitoisia psykiatrisia potilaita ja suoritetaan mielentilatutkimuksia. Tämän lisäksi Niuvanniemen sairaala toimii Kuopion yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana, jonka tarkoituksena on huolehtia oikeuspsykiatrian suppean erikoisalan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksesta sekä tehdä alan tieteellistä tutkimustyötä. Valtion mielisairaaloiden yhteenlaskettu vahvistettu paikkaluku vuonna 2000 oli 409 ja yhteenlaskettu henkilöstömäärä henkilötyövuosina 661,5.

Valtion koulukodeissa on kaikkiaan 176 oppilaspaikkaa perhekotipaikat mukaan lukien: Harvialan koulukoti (12 paikkaa), Kasvun Yhteisöt (57), Lagmansgården (14), Limingan koulutuskeskus (37), Sippolan koulukoti (30) ja Vuorelan koulukoti (26). Koulukodeissa annetaan kasvatusta, hoitoa ja peruskouluopetusta tai ammatillista koulutusta sellaisille lastensuojelulain perusteella sosiaalilautakunnan huostaan otetuille lapsille, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti kasvatella ja hoitaa perhehoidossa, lastenkodissa tai muussa lastensuojelulaitoksessa ja jotka eivät sairautensa tai vammaisuutensa vuoksi tarvitse muualla annettavaa hoitoa. (A valtion koulukodeista (796/78 2 §). Koulukodeissa voidaan järjestää myös lastensuojelulain mukaista avohuoltoa ja jälkihuoltoa sekä mielenterveyslaissa (1116/90) tarkoitettuja mielenterveyspalveluja lukuunottamatta tahdosta riippumatonta hoitoa (A valtion koulukodeista, 2 §). Koulukodit on tarkoitettu esimurrosikäisille ja murrosikäisille lapsille. Alle 12-vuotiaan lapsen saa sijoittaa koulukotiin tai muuhun siihen rinnastettavaan yksityiseen lastensuojelulaitokseen vain yhdessä hänen vanhempansa, huoltajan tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on (LsL 22 §).

2 Tuloksellisuuden kuvaus

2.1 Vaikuttavuus

Asiantuntijatehtävät

Stakesin asiantuntijoilla on vuosittain STM:n työryhmissä puheenjohtajuuksia, jäsenyyksiä ja sihteeritehtäviä 120-140 kappaletta. Lisäksi Stakesin asiantuntijat palvelevat runsaasti myös muuta valtionhallintoa (eri ministeriöitä, neuvottelukuntia, työryhmiä) vastaavankaltaisissa tehtävissä, joita vuosittain on noin 100. Muulle valtionhallinnolle annetaan myös konsultointipalveluja maksullisena toimintana. Lisäksi Stakesin henkilökuntaa kuullaan asiantuntijana STM:n toiminnassa, muussa valtionhallinnossa ja eduskunnassa. Stakes antaa vuosittain 50-70 lausuntoa, joista suuri osa on STM:n pyytämiä mutta myös muun hallinnon osuus on merkittävä.

Kertomusvuonna Stakesin henkilöstön asiantuntemuksen käyttö säilyi aiempien vuosien tasolla tai kasvoi hieman. Osaltaan suoritemäärien kasvuun vaikutti suoritteiden rekisteröintiin käyttöön otettu uusi järjestelmä, joka osaltaan paransi suoritettarkkuutta.

Asiantuntemuksen käyttöä vuosina 1995-2000 kuvaavat seuraavat luvut, jotka perustuvat henkilöstön suoriterekisteriin tekemiin ilmoituksiin.

Osallistuminen kansalliseen sosiaali- ja terveystalouteen						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Toiminta STM:n asettamissa työryhmissä ym.						
- Puheenjohtajuus	7	8	8	9	4	10
- Jäsenyys	65	65	110	104	78	101
- Sihteerisyys	14	12	20	26	22	14
- Asiantuntijana kuuleminen	44	46	19	35	38	41
Toiminta muun valtiohallinnon asettamissa työryhmissä ym.						
- Puheenjohtajuus	5	6	7	8	4	10
- Jäsenyys	63	67	85	86	97	102
- Sihteerisyys	3	2	2	2	2	4
- Konsultointiprojektit	14	17	15	11	3	6
- Muu konsultointi (päiviä)	59	9	32	82	4	41
Kuultavana eduskunnassa	17	24	12	16	24	23

Osallistuminen kunnalliseen sosiaali- ja terveystalouteen						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Konsultointiprojektit kunnille ja kuntayhtymille	47	15	48	28	30	58
Muu konsultointi kunnille ja kuntayhtymille (päiviä)	41	34	187	100	61	66
Asiantuntija ja projektiryhmätapaamiset	78	39	60	57	47	39
Projekteihin ja tilastoihin liittyvä koulutus						
- Päiviä	44	61	74	44	24	41
- Osallistujia	831	2 816	3 940	1 024	510	1 264

Stakesin henkilöstön kotimaiset ja kansainväliset asiantuntijatehtävät

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Toiminta komiteoissa, toimikunnissa, työryhmissä ja Projekteissa (puheenjohtajuudet, jäsenyydet lkm)							
<i>Kansainväliset</i>	79	117	145	171	153	153	218
<i>Kotimaiset</i>	325	436	484	587	592	509	652
Toiminta seminaareissa ja asiantuntijakokouksissa (valmistelu, toimihenkilönä toimiminen, esiintymiset lkm)							
<i>Kansainväliset</i>	395	527	628	866	754	766	1 006
<i>Kotimaiset</i>	811	916	890	1080	1 243	1 001	1 170

Stakesin henkilöstön muut asiantuntijatehtävät

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Akateemiset asiantuntijatehtävät							
Vastaväitökset, esitarkastukset, tarkastukset	41	25	27	48	41	31	37
Opinnäytteitä ohjauksessa (opinnäyte hyv.)	29	13	17	12	15	19	23
Refereelausunnot	85	71	89	97	113	121	301
Muut akateemiset toimeksiannot ¹	218	263	240	119	295	132	130
Muut asiantuntijana kuulemiset ²	637	679	618	769	991	816	1 064

¹ Sis. mm. lausunnot professorin ja dosentin pätevyydestä sekä tieteellisten tutkimussuunnitelmien arvioinnit.

² Sisältää mm. Stakesin henkilöstön esiintymisen tiedotusvälineissä

Stakesin asettamana toimi vuonna 2000 yhteensä viisi asiantuntijatyöryhmää, joista kahden työ päättyi. Asiantuntijatyöryhmät tuottivat artikkeleita, julkaisun ja oppaita.

Stakes ylläpitää rekisteriä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoista, jotka ovat STM-konsernin organisaatioiden käytettävissä mm. asiantuntijalausunnonantajina. Vuonna 2000 rekisterissä oli 320 asiantuntijaa.

Vuosina 1994-2000 Stakesin henkilöstön julkaisutoimintaa kuvaavat julkaisurekisteristä poimitut luvut olivat seuraavat.

Henkilöstön julkaisut	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kirjat	68	104	84	139	129	143	125
Toimitetut teokset	38	24	22	44	41	36	31
Artikkelit toimitetuissa teoksissa	102	91	110	210	192	143	130
Artikkelit tieteellisissä julkaisusarjoissa	85	117	149	183	172	175	150
Artikkelit ammatillisissa lehdissä	181	175	223	237	256	273	189
Artikkelit muissa lehdissä	19	36	28	18	31	61	29
Muu julkaistu kirjallinen toiminta	23	95	76	78	138	117	79
Kokouksesitelmät, abstraktit ja posterit							
kokousjulkaisuissa	-	214	207	255	253	289	183
Elektroniset julkaisut	-	-	9	18	29	33	25

Julkaisuja ilmestyi useilla eri kielillä, joista suomi (171), englanti (66) ja ruotsi (20) olivat pääkie-
liä. Henkilöstön toiminnassa erilaiset asiantuntijatehtävät lisääntyivät, kun taas julkaisutoiminta
supistui vuonna 2000.

Stakesin BSC –kortisto

Vuonna 1999 käyttöön otetussa Stakesin BSC –kortistossa on määritellyt kriittiset menestystekijät ja tavoitteet vaikuttavuuden ja palvelukyvyn lisäksi myös prosessien ja rakenteiden, talouden hallinnan ja henkilöstön osaamisen ja työkyvyn kehittämiseksi. Mallin hyödyntäminen eteni kertomusvuonna tulosaluekohtaiseen työskentelyyn, jossa konkretisoitiin Stakesin kokonaisstrategiaa tulosaluekohtaisiksi menestystekijöiksi ja tavoitteiksi. Stakesin sisäinen tulosohtaus jäsenyksi BSC-mallin pohjalta. Stakesin tasolla työskentelyä vietiin eteenpäin kahdeksassa hankkeessa, joissa rakennettiin perustaa tuleville vuosille kehittämällä menetelmiä ja välineitä sekä tekemällä nykyisen toiminnan inventaarioita vaikuttavuuden näkökulmasta. Näin luotiin pohjaa sille, että toiminta yhä paremmin keskittyy vaikuttavuuden kannalta olennaiseen.

Kehittämishankkeet olivat:

- 1) Stakesin kehittämien menetelmien ja osaamisen käytön laajuutta kuvaavien seurantamettelyjen ja -mittareiden kehittäminen
- 2) Vaikuttavuutta painottavan hankeinventaarion laadinta ja osallistuminen valtakunnallisesti merkittäviin hankkeisiin
- 3) Alueellisten ja sosiaalisten hyvinvointierojen seuranta- ja tiedonvälitysmallin kehittäminen
- 4) Asiakassuhteiden hallinnan ja asiakaspalautejärjestelmän kehittäminen
- 5) Taloudellisten resurssien hallinnan kehittäminen
- 6) Projektihallinnan kehittäminen ja tutkimus- ja kehittämishankkeiden laadun, tuloksellisuuden ja asiakassuuntautuneisuuden varmistaminen
- 7) Johtamisjärjestelmän kehittäminen
- 8) Henkilöstön osaamisen ja hyvinvoinnin parantaminen ja henkilöstöjohtamisen kehittäminen.

Kertomusvuonna Stakes suuntasi toimintaa BSC -kortistossa vaikuttavuus ja palvelukyky –kortilla asetettujen kriittisten menestystekijöiden mukaisesti tukemaan erityisesti seuraavia sosiaali- ja terveysalan tavoitteita, joiden yhteydessä on lyhyesti kuvattu tavoitetta tukenutta toimintaa kertomusvuonna.

Sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat asiakaslähtöisesti ja saumattomasti.

Merkittäviä uusia avauksia tällä alueella olivat mm. 'Kuntapalveluprojekti', pitkäaikaishoidon kehittämiseen liittyvät hankkeet sekä hyvinvointiteknologian arviointitutkimuskokonaisuus. Myös merkittävä koko TATO-kaudelle ajoittuva kansallisten laatusuosituksen laatiminen aloitettiin käynnistämällä intensiivinen ikääntyville suunnatun hoidon ja hoivan sekä mielen-terveyspalveluiden suositustyö. Jo pitempään toimineista ja hyvin edenneistä suurista hankkeista ovat esimerkkejä saumattomia kotiutumiskäytäntöjä kehittävä 'PALKO' -hanke, sairaanhoidon benchmarking -yhteistyö sekä suuret mielenterveystyön kehittämishankkeet 'Mielekäs Elämä' ja 'Pääsky'. Lisäksi Stakes kehitti saumattoman palveluketjun käsitteistöä sekä koordinoi sosiaali- ja terveysalan osaavien keskustien verkostoa ja osallistui 'Satakunnan makropilotti' -hankkeeseen sekä muihin alueellisiin kehittämishankkeisiin. Stakes laati suosituksen digitaalisten asiakirjojen tietoturvalisesta arkistoinnista ja osallistui STM:n asettaman 'LEX-makropilotti' -ryhmän työhön. Lisäksi Stakes osallistui hyvinvointiklusterin neuvottelukunnan, koordinaatioryhmän, SITRAn ja Tekesin sekä eräiden alueellisten klusteri- ja teknologianohjelmien johtoryhmien työskentelyyn ja hankkeiden valvontaan.

Sosiaali- ja terveysala käyttää toiminnan taloudellisuutta, tehokkuutta ja vaikuttavuutta parantavia menetelmiä.

Stakes tuotti ehdotuksen koko sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien määräytymisperusteiden tarkistamiseksi. Sosiaaliturvan kannustavuutta tukevaan työhön osallistuttiin tuottamalla mikrosimulaatiomallilla arvion sosiaaliturvan kannustinrakenteista. Vanhustenhuollossa ja mielenterveystyössä pitkäkestoisten kehittämishankkeiden toteuttamisen lisäksi aloitettiin kansallisten laatusuositusten laatimistyö. Stakes teki uuden avauksen varhaiskasvatuksen alueelle, jossa valmisteltiin ehdotus valtakunnallisia linjauksia koskevaksi asiakirjaksi ja käynnistettiin varhaiskasvatuksen laadunhallinnan, ohjauksen ja verkostoitumisen hankkeet ('VALOA', 'VARTTUA'). Työssä jaksamista ja jatkamista tuettiin tuottamalla tutkimustietoa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön varhaiseen eläkkeelle hakeutumiseen vaikuttavista tekijöistä sekä sosiaali- ja terveysalan työyhteisöjen tilanteesta.

Alueelliset ja sosiaaliset hyvinvointierot pysyvät hallinnassa.

Stakes tuotti raportteja, selvityksiä ja antologioita hyvinvointipolitiikan toimintaympäristöistä, syrjäytymisestä ja alueellisista ja paikallisista hyvinvoinnin ja terveyden eroista sekä päihde- ja huumetilanteesta. Näissä analysoitiin kehitystendenssejä ja muutoksia kansallisessa ja kansainvälisessä kontekstissa. Stakes tuotti tarvittavat tiedot rekistereistä ja tilastoista sekä kehitti mm. kansallista tapaturmatilastointijärjestelmää (EHLASS). Vuodelta 2000 kerättiin EHLASS -aineistoa, jonka raportointi tapahtuu vuonna 2001. Hyvinvointi-indikaattorityön osalta valmistui kuntaraportti ja valmisteltiin seuraavan kehittämisvaiheen projektisuunnitelmaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen otetaan huomioon kaikessa päätöksenteossa.

Stakes tuki ja ohjasi kuntia hyvinvointistrategioiden, ohjelmien ja selonteiden sekä terveyskertomusten laadinnassa. Tehtiin selvitys kunnallisten ja alueellisten hyvinvointistrategioiden ja ohjelmien tilanteesta ja valmisteltiin selontekoja valtuustoille. Jatkettiin kuntien käyttöön tarkoitettujen hyvinvointi-indikaattorien kehittämistä ja tehtiin niistä ehdotus lasten ja nuorten osalta. Toteutettiin ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin liittyvää koulutusta ja jatkettiin siihen liittyvän oppimateriaalin valmistelua.

Sosiaali- ja terveysalan tieto-ohjaus toimii vuorovaikutteisesti ja tuloksellisesti.

Stakes tuki kuntia tutkimuksen, koulutuksen ja verkostotyön keinoin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedoissa, taidoissa ja ammatillisessa osaamisessa. Tuotettiin raportteja sekä avattiin Internetiin ehkäisevän päihdetyön taito- ja tietopankki. Stakes kehitti asiakashallinnan, asiakaspalvelun ja Stakesin tuotteiden markkinointia. Stakesin tuotteiden käyttöä ja laatua seurattiin asiakkaiden palautteiden avulla. Seurannan lisäksi analysoitiin asiakaspalautetta. Asiakashallintarekisterin luomiseksi tehtiin alustavaa kartoitustyötä ja laadittiin suunnitelma. Samoin kehitettiin Stakesin Internetin asiakaspalautejärjestelmää.

Stakesin tiedonjakamisessa ja viestinnässä priorisoitiin Stakesin ydintehtäviä; toiminta-ajatusta, visiota ja muita sopimuksia tukevia aiheita. Tiedotteita toimitettiin ja niitä lähetettiin kunnille, muille sidosryhmille ja medialle kaikkiaan 139, niiden yhteisjakelu oli noin 150 000. Tiedotustilaisuuksia järjestettiin kaikkiaan 49, niiden arvioitu ulkopuolisten osanottajien määrä oli 1 550. Stakes kehitti verkkoviestintää www-sivujen uudistuksella, avaussivuille perustetulla StakesUutisilla sekä lisäämällä on-line jakelua asiakkaille sekä medialle. Taloustutkimus Oy:n tutkimuksessa erilaisten yhteisöjen tiedottamisesta Stakes sijoittui erinomaisesti; julkisten palvelujen sarjassa toiselle sijalle sekä sarjassa, jossa mukana olivat julkinen sektori ja yritykset, sijalle kahdeksan.

Stakesin aikakauslehden Dialogin vuosikertaa supistettiin kuuteen (6) numeroon. Dialogin kussakin numerossa julkaistiin sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama 8-sivuinen Neuvo-

aAntavat –liite. Lehden jakelua tarkistettiin niin, että painos kertomusvuonna oli 40 000 kpl.

Stakesin tiedonjakamisesta, viestinnästä ja asiakaspalvelusta vastaavalla StakesTieto-tulosalueella toteutettiin syyskuussa viikon mittainen asiakaspalveluseuranta, jolloin kirjattiin kaikki puhelut, faksit, sähköpostit ja muut tiedustelut erilliselle seurantalomakkeelle myöhempää analysointia varten. Yhteydenottoja kirjattiin viikon aikana yhteensä 1 491 kappaletta ja niistä suurin osa kohdistui asiakaspalvelu- ja tietopalveluryhmille.

2.2 Stakesin tulostavoitteiden toteutuminen

Stakesin tulostavoitteet vuodelle 2000 määriteltiin STM:n kanssa solmitussa tulossopimuksessa sekä valtion talousarviossa (luvun 33.02 perustelut). Stakesin alaisten laitosten tulostavoitteet määriteltiin tulossopimuksissa, jotka mielisairaalat ja koulukodit ovat tehneet Stakesin kanssa.

Stakesin vuoden 2000 tulossopimukseen on kirjattu vain ministeriön kannalta keskeiset tavoitteet pyrkimättä sopimusvuoden koko toiminnan kattamiseen. Ministeriötason tehtävä- ja tavoiterakenteita ei voi sellaisenaan siirtää tutkimus- ja kehittämislaitokselle, jonka vuoksi Stakesin toiminnalliset kokonaisuudet eivät helposti hahmotu suunnittelu- ja seuranta-asiakirjoissa.

Stakesin toiminnan erilliskustannukset tulossopimuksen yleistavoitealueittain on esitetty seuraavassa taulukossa.

Yleistavoite	Erilliskustannukset (1 000mk)	
	Tulossopimuksessa arvioitu	Toteutunut
Sosiaaliturvan kannustavuus ja rahoitus		355
Työssä jaksaminen ja jatkaminen		1 125
Syrjäytymisen ehkäisy ja katkaisu		1 225
Terveelliset elintavat, toimintakyky ja hyvä elinympäristö		7 185
Sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen ja hoitokäytäntöjen tehostaminen		13 735
Sosiaali- ja terveydenhuollon pitkäaikaisten kehittämishankkeiden edellyttämät jatkotoimenpiteet		4 595
Tasa-arvon vahvistaminen		675
Ohjauksen ja valvonnan tehostaminen		1 000
Summa	28 000	29 895
Aiempien vuosien tulossopimuksessa sovitut tehtävät ja jatkuva toiminta	63 200	66 950
Tukitoiminnot (hallinto-, atk-, vuokra- ym. menot)	40 800	40 800
Maksullinen toiminta	18 500	39 730
Summa	122 500	147 479
YHTEENSÄ *	150 500	177 375
* sisältää sekä maksuttoman ja maksullisen toiminnan että ulkopuolisen rahoituksen. Maksullisen toiminnan toteutuma sisältää läpilaskutuseriä, joita ei huomioitu tulossopimukseen tehdyssä arviossa.		

Kustannusten jako yleistavoitealueille perustuu arvioon ja on suuntaa-antava. Osa yleistavoitteista ei kohdistu suoraan tiettyyn hankkeeseen vaan tavoitetta on toteutettu useassa hankkeessa osana suurempia kokonaisuuksia, jonka vuoksi kustannusten kohdennus perustuu joissakin tapauksissa arvioon.

Toimintavuoden tulokset on esitetty tässä tulossopimuksen rakenteen mukaisesti. Tulostavoitteet on erotettu muusta tekstistä kursivoinnilla. Jaksoon 2.4 on koottu yhteenveto Stakesin maksullisen toiminnan ja Stakesin alaisten koulukotien ja mielisairaaloiden tuloksista.

2.2.1 Toiminnalliset tavoitteet

Stakes tukee kuntia sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä ja vahvistaa kuntayhteyksiä koko tulossopimuksen tavoitteiden toteuttamisessa. Stakes tekee 31.5.2000 mennessä suunnitelman siitä, miten se osaltaan toteuttaa ja resurssoi sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman vuosille 2001 – 2003 Stakesille osoitetut tehtävät.

Stakes vahvisti kuntayhteyksiä perustamalla Kuntafoorumin, jonka tarkoituksena on

- käydä vuoropuhelua kuntien ja kuntayhtymien sekä Stakesin välillä sosiaali- ja terveysalan tutkimus-, kehittämis- ja tilastotoiminnan suuntaamisesta, painotuksista ja yhteistyöstä
- tuoda kuntien ja kuntayhtymien keskeiset tutkimukset, kehittämistyön ja tilastoinnin tarpeet ja kohdealueet Stakesin tietoisuuteen
- lisätä kuntien tietoisuutta Stakesin tutkimus-, kehittämis- ja tilastotoiminnan tuloksista ja edistää tulosten levittämistä ja hyödyntämistä.

Kuntafoorumiin kutsuttiin 20 kuntakentän edustajaa. Ensimmäinen Kuntafoorumin työseminaari pidettiin 15.1.2001.

TATOn toteuttamissuunnitelma Stakesille osoitettujen tehtävien osalta vuosille 2001 – 2003 toimitettiin ministeriölle toukokuun loppuun mennessä. Toteuttamissuunnitelmaa tarkennettiin ministeriön kanssa käytyjen neuvottelujen pohjalta elokuussa.

2.2.2 Sosiaaliturvan kannustavuus ja rahoitus

Stakes laatii mikrosimulaatiomallin ja kulutustutkimusaineiston perusteella arvion sosiaaliturvan taloudellisista ja muista kannustinrakenteista erityiskohderyhmänä nuoret ja ikääntyneet.

Stakes on pitänyt yllä 'SOMA' –mikrosimulaatiomallia STM:n kanssa sovitun työnjaon mukaisesti. Mallia käytettiin mm. STM:ssä valmisteilla olleen toimeentulotuen uudistuksen kannustinvaikutusten arvioinnissa. Tutkimus sosiaaliturvan kannustinrakenteista julkaistaan vuoden 2001 aikana. (Palvelut 307309)

2.2.3 Työssä jaksaminen ja jatkaminen

A. TATOon sisältyvien toimenpiteiden toteuttaminen Stakesille nimetyillä vastuualueilla

Stakes osallistuu STM:n ja TM:n hankkeeseen työaikakokeilujen kokemusten laajemmaksi käytäntöönottamiseksi. [TATO 75]

Stakes selvitti todellisia ja toivottuja työaikoja Suomen osalta kansainvälisessä projektissa, jonka rahoittaa European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. 'Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittaminen' -hankkeen pohjalta suunniteltiin jatkohanketta vuosille 2001-2004, jossa on tarkoitus olla mukana sekä kunnallisen sosiaali- ja terveysalan työpaikkoja että yksityissektorin tietotekniikkatyöpaikkoja. (Hyvinvointi 405304)

B. Sosiaali- ja terveysministeriölle annettava asiantuntija-apu

Stakes selvittää sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön varhaiseen eläkkeelle hakeutumiseen liittyviä tekijöitä ja osallistuu Turun aluetyöterveyslaitoksen koordinoimaan sosiaali- ja terveysalan työyhteisöjen tilannetta ja henkilöstön hyvinvointia koskevaan tutkimukseen.

Selvitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön varhaiseen eläkkeelle hakeutumiseen liittyviä tekijöitä. Aiheesta valmistui kolme julkaisua. 'Sairaalahenkilöstö' -projektissa tehtiin tiivistä yhteistyötä Turun Työterveyslaitoksen kanssa. Yhteistyön tuloksena tuotettiin yksi julkaisu Työterveyslaitoksen sarjaan. (Palvelut 309311, 309302)

2.2.4 Syrjäytymisen ehkäisy ja katkaisu

A. TATOon sisältyvien toimenpiteiden toteuttaminen Stakesille nimetyillä vastuualueilla

Stakes seuraa ylivelkaantumista sekä osallistuu ylivelkaantumista ehkäisevien toimenpiteiden kehittelyyn ja toteuttamiseen. Stakes toteuttaa sosiaalisen luototuksen kuntakokeilun evaluointitutkimuksen. [TATO 28]

Ylivelkaantumistutkimusta jatkettiin suunnitelmien mukaisesti. Hankkeessa seurattiin ylivelkaantumista ja osallistuttiin ylivelkaantumista ehkäisevien toimenpiteiden kehittelyyn. Toteutettiin sosiaalisen luototuksen kokeilun arviointi. (Hyvinvointi 402901, 402309)

B. Sosiaali- ja terveysministeriölle annettava asiantuntija-apu

Stakes laatii vuosittain selvityksen syrjäytymistilanteesta erityisesti riskiryhmien osalta. Selvitys sisältää tietoja syrjäytymisen määristä ja vakavuudesta. Erityiskohderyhmänä ovat vuonna 2000 lapset ja nuoret.

'Huono-osaisuusobservatorio' -hankkeessa tuotettiin syrjäytymiseen liittyvää tietoa ja julkaisiin antologiat "Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros" ja "Kirkonkirjat köyhyydestä". (Hyvinvointi 402304, 402305)

Valmisteltiin käsikirjoitus "Huono ennuste. Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen?", jossa analysoidaan syrjäytymisen käsitettä lapsilla ja nuorilla, tutkitaan syrjäytymisen taustatekijöitä sekä tarkastellaan syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten määriä mm. eurooppalaisen koululaistutkimuksen ja tilastotietojen valossa. Raportti julkaistaan vuoden 2001 aikana. (Hyvinvointi 403902)

2.2.5 Terveelliset elintavat, toimintakyky ja hyvä elinympäristö

A. TATOon sisältyvien toimenpiteiden toteuttaminen Stakesille nimetyillä vastuualueilla

Stakes tukee kuntien hyvinvointipoliittisten ohjelmien laatimista antamalla asiantuntija-apua kunnille yhdessä läänien sosiaali- ja terveysosastojen kanssa. Työssä hyödynnetään Ehkäisevän sosiaalipoliittikan kuntaprojektin ja Terveyttä kaikille 2000 - kuntaprojektin sekä vanhuspoliittisen strategiatyön kokemuksia. [TATO 1]

Tehtiin selvitys kuntien hyvinvointistrategioiden ja ohjelmien tilanteesta. Yhteistyössä läänien kanssa käynnistettiin hyvinvointikertomuksen laadinta sekä hyvinvointistrategian valmistelu ja vertaisarviointi (Terve Kunta-verkosto 12 kuntaa). Valmisteltiin selontekoja valtuustoille sekä ehdotus lasten ja nuorten hyvinvointi-indikaattoreiksi. Lisäksi tuettiin kuntien hyvinvointipoliittisten ohjelmien laatimista tuottamalla kunnille strategiatyön koulutusta ja konsultaatiota. Aloitettiin valtakunnallisen iäkkäiden ihmisten hoidon ja palvelun sekä niiden laadun kehittämistä koskevan suosituksen valmistelutyö. (Hyvinvointi 406901, 406903, Palvelut 304801)

Stakes kehittää sosiaalisten vaikutusten arviointitoimintaa tukemaan STM:n ohjeen (Ympäristövaikutusten arviointi. Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset. STM 1999) toimeenpanoa. Erityisesti kiinnitetään huomiota kuntien sosiaali- ja terveystoimen tarpeisiin, tietopohjan, metodien ja asiantuntemuksen laajentamiseen kunnissa. [TATO 2]

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia kehitettiin selvittämällä kotimaisen ja ulkomaisen arvioinnin laatua ja nykytilaa. Tiedonvälitystä ja koulutusta toteutettiin luennoimalla, järjestämällä seminaaritapahtumia, tekemällä postereita sekä julkaisuja. Oppimateriaalin tuottamista jatkettiin yhteistyössä Oulun Seudun ammattikorkeakoulun ja Kempeleen kunnan kanssa. (Hyvinvointi 409301, 409303)

Stakes antaa sosiaalipoliittiseen lähiöuudistukseen asiantuntija-apua. [TATO 3]

Stakesin asiantuntijat osallistuivat lähiöiden sosiaalista parantamista koskevaan työhön (Hyvinvointi 409303)

Stakes osallistuu varhaisnuorille ja heidän kanssaan työskenteleville suunnatun koulutus- ja tiedotusmateriaalin tuottamiseen ehkäisevän päihdetyön tueksi. [TATO 21]

Ehkäisevän päihdetyön tueksi avattiin internetissä ehkäisevän päihdetyön tietopankki, jonne on koottu hankkeita ja strategioita, työmenetelmiä ja tietokanta hoitopaikoista. Lisäksi valmisteltiin aineistoa päihdevalistuksen tueksi. Kouluterveyskyselyssä tuotettiin tietoa nuorten päihteenkäytöstä 160 kunnassa. (Hyvinvointi 404301, 404301, 406901)

Stakes osallistuu aloitettaviin kokeiluihin omavalvonnan toteuttamisesta alkoholijuomien vähittäismyynnissä ja anniskelussa. [TATO 25]

Ravintoloiden omavalvontajärjestelmän kehitystä tutkittiin 'Alue ja päihteet' -projektissa, joka julkaisi omavalvonnan toteuttamisesta alkoholijuomien vähittäismyynnissä ja anniskelussa

raportin; "Ravintolat ja päihdehaittojen ehkäisy. Alkoholin anniskelun omavalvontakokeilu Tikkurilassa". (Hyvinvointi, 403901)

B. Sosiaali- ja terveysministeriölle annettava asiantuntija-apu

Stakes selvittää sekä kasvukeskusten että väestökatoalueiden sosiaali- ja terveyspalvelujen palvelutuotannon järjestämiseen liittyviä muutospaineita sekä osallistuu muuttoliikkeen aiheuttamien ongelmien ratkaisujen kehittämiseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuus-kriteereitä koskeva tutkimus valmistui suunnitelmien mukaisesti. Siinä pyrittiin ottamaan huomioon väestökatoalueiden erityispiirteet. (Palvelut 307901, 307902)

Stakes osallistuu huumausainepoliittiseen tutkimukseen, ennaltaehkäisyyn kehittämiseen, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön koulutukseen sekä kuntien ohjelmien valmisteluun.

'Huumeolot Suomessa' -hankkeessa seurattiin huumetilanteen, -ongelmien ja -politiikan muutoksia Suomessa. NAD:n organisoima 'Narkotikasituationen i Norden' käsittelee ja vertailee tilannetta eri Pohjoismaissa. Kuntien ammatilliseen kehittämiseen osallistuttiin mm. järjestämällä seminaareja ja työkokouksia ehkäisevästä päihdetyöstä. Julkaistiin kuntien päihdestrategiaprosessia tukevaa materiaalia ehkäisevän päihdetyön nettisivuilla ja arvioitiin Kainuun päihdestrategian toimeenpanoa. (Hyvinvointi 403305, 403313, 403901, 404301)

Stakes kehittää kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tähtäävää toimintaa ja tukee niiden hallinnonalat ylittävän suunnittelun ja johtamisen sekä arvioinnin kehittämistä. Kehittämistyöllä tuetaan asumisen ja elinympäristön sosiaali- ja terveyspoliittisesti tärkeiden kysymysten ratkaisemista, laajennetaan henkilöstön tietopohjaa ja osaamista ja annetaan tarvittavaa asiantuntija-apua.

Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tähtäävää toimintaa tuettiin järjestämällä 'Terve Kunta' -päivät ja tuottamalla kunnille tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden tilasta ja siinä tapahtuneista muutoksista (kouluterveyskysely). 'Hyvinvointi Koulussa' -hankkeeseen osallistui 8 kuntaa ja 23 koulua. Seksuaaliterveyden vahvistamiseksi osallistuttiin tapahtumien ja työkokousten järjestämiseen sekä aborttihoitosuosituksen valmisteluun. (Hyvinvointi 406901, 406902, 406903)

Tutkimuksessa ympäristön ja elinolojen yhteydestä vanhusten palvelujen käyttöön tehtiin aineistoanalyysi ja kirjoitettiin kirjallisuuskatsaus sekä valmisteltiin loppuraporttia. Lisäksi tarjottiin ja tuotettiin kunnille koulutusta ja konsultaatiota vanhuspolitiikan suunnitteluun ja vanhustyön johtamiseen. (Palvelut 304 309, 304 311, 304 801)

Stakes vastaa terveyden edistämisen määrärahojen jaon käytännön tehtävistä ja koordinoinnista kunnissa toteutettavien hankkeiden osalta.

Stakes vastasi käytännön tehtävistä tavoitteen mukaisesti. Kuntien ja Stakesin terveyden edistämisen hankkeista valmisteltiin käyttösuunnitelma, hoidettiin siihen liittyvä hallinto ja talous, sekä koordinoitiin ja valvottiin kuntien hankkeita. (Hyvinvointi 401102)

Stakes kehittää kunnallista tapaturmatorjuntatyön mallia tavoitteena saada koti- ja vapaa-ajan tapaturmien torjunta näkyväksi osaksi kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategioita.

TTL:n, Liikenneturvan ja Stakesin yhteishankkeessa, jossa kehitetään kunnassa toteutettavan tapaturmien ehkäisytyön mallia, saatiin päätökseen kokeilu ensimmäisen pilottikunnan (Hyvinkää) kanssa ja käynnistettiin uuden kokeilun suunnittelu. Tehtiin selvitys koti- ja vapaa-ajan tapaturmien torjuntatyön toteutumisesta Suomen kunnissa. (Hyvinvointi 406902)

Stakes selvittää liikenneraittiustyön toteutumisen ja vaikutusten arvioitavuutta.

Kartoitettiin liikenneraittiuskampanjoita koskevaa kansallista ja kansainvälistä tutkimusta sekä kampanjoista tehtyjä vaikuttavuusarvioita ja evaluaatioita. (Hyvinvointi 403325)

2.2.6 Sosiaali- ja terveystalvelujen turvaaminen ja hoitokäytäntöjen tehostaminen

A. TATOon sisältyvien toimenpiteiden toteuttaminen Stakesille nimetyillä vastuualueilla

Stakes valmistelee vanhemmuuden tukemista koskevaa yhteistyöhanketta kuntien ja alan järjestöjen kanssa. Tavoitteena on kartoittaa ja arvioida olemassa olevat palvelut, rakentaa yhteistyöverkosto ja tehdä jatkosuunnitelma. [TATO 16]

Olemassa olevien palvelujen kartoittamiseksi kerättiin laaja kyselyaineisto vanhemmuuden tukemisen työmuodoista kunnallisissa neuvoloissa ja päiväkodeissa. Perustettiin yhteistyöfoorumi, jossa on mukana Kuntaliitto, Kirkon perheasiain keskus ja järjestöjä. Lisäksi järjestettiin valtakunnallinen seminaari. (Hyvinvointi 405303)

Stakes osallistuu valmisteluun, jossa sovitaan miten STM:n, Stakesin, kuntien, Suomen Kuntaliiton ja palvelunkäyttäjien yhteistyönä käynnistetään ja resurssoidaan laatusuositusten sekä mahdollisten henkilöstön mitoitusperusteita koskevien suositusten valmistelu [TATO 53] seuraavilla alueilla:

- vanhustenhuolto
- mielenterveyspalvelut
- vammaisten asumispaalvelut [TATO, tavoite 8].

Vanhustenhuollon kehittämiseksi tehtiin selvitystyö vanhusten ja lapsiperheiden käyttämistä palveluista yhteistyössä 21 kunnan kanssa. Aloitettiin valtakunnallinen iäkkäiden ihmisten hoidon ja palvelun sekä niiden laadun kehittämistä koskevan suosituksen valmistelutyö. 'Pitkääikäishoidon laatu ja tuottavuus' -hankkeessa (Vanhustenhuolto) otettiin käyttöön yli 2000 hoitopaikkaan RAI -järjestelmä ja testattiin RaiSoft, joka otettiin myös käyttöön. Lisäksi laadittiin internetvertailutietokanta. (Palvelut 307303, 304311, 304305, 304901)

Mielenterveyspalvelujen osalta 'Kuntien mielenterveystyön kehittäminen' -projektissa aloitettiin laatukriteerien kehittäminen (Palvelut 305309)

Vammaisten asumispaalvelujen osalta Stakesin sisäinen työryhmä on työstänyt alustavaa suunnitelmaa ja solminut yhteyksiä työhön liittyviin taustaryhmiin. (Palvelut 310306, 301203)

Stakes käynnistää vanhusten laitoshoidon kehittämishankkeen. Sen yksityiskohdista samoin kuin TATOn muiden vanhustenhuoltoa koskevien toimenpidesuosituksen mukaisista tutkimus- ja kehittämishankkeista ja muista toimenpiteistä sekä niiden resurssoinnista sovitaan erikseen [TATO 8, 36,50].

'Vanhustenhuollon kehittäminen' –hankkeessa tehtiin esityötä laatusuosituksen valmisteleminen ja järjestettiin kuusi Vanhusfoorumia. Valmisteltiin 'Ikäihmisten vuosi 1999' -hankkeen loppuun vieminen, päätösseminaari ja loppuraportti sekä luentoja ja konsultaatiotyötä. 'Vuorovaikutus vanhustenhuollon laitoksissa' ja 'Hoidon ja hoivan ympäristöt' -hankkeet etenivät suunnitelmien mukaan. (Palvelut 304311, 304310, 304202, 304308, 304313)

TATOn mielenterveystyötä koskevien toimenpidesuosituksen [41, 42] mukaisista tutkimus- ja kehittämishankkeista ja muista toimenpiteistä sovitaan erikseen.

'Mielekäs Elämä' -ohjelma eteni suunnitelmien mukaisesti. Kuntien mielenterveystyön kehittämiseen liittyen aloitettiin mielenterveystyön laatukriteerien kehittäminen. (Palvelut 305309, 305305)

Stakes selvittää apuvälineiden saatavuutta ja apuvälinepalveluihin liittyviä ongelmia sekä valmistelee yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa laajaa yhteistyöhanketta apuvälinepalvelujen kehittämiseksi. [TATO 12]

Apuvälineiden saatavuuden ja apuvälinepalveluihin liittyvien ongelmien selvittämiseksi aloitettiin tiedon keruu ja käsittely. Yhteistyössä STM:n kanssa valmisteltiin laajaa yhteistyöhanketta apuvälinepalvelujen kehittämiseksi. (Palvelut 310308, 310202)

Stakes valmistelee ehdotuksen varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia koskevaksi asiakirjaksi. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes käynnistävät valtakunnallisen varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishankkeen, jonka tavoitteena on vahvistaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista ohjaus- ja arviointijärjestelmää. [TATO 55]

Valmisteltiin ehdotus varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia koskevaksi asiakirjaksi, jonka Stakesin johtoryhmä hyväksyi lähetettäväksi STM:ään. Käynnistettiin yhdessä STM:n kanssa valtakunnallinen varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishanke, 'Valoa', joka eteni suunnitelmien mukaisesti. Lisäksi avattiin varhaiskasvatuksen portaali, joka on toiminta- ja vuorovaikutusympäristö kaikille varhaiskasvatuksesta kiinnostuneille (<http://www.stakes.fi/varttua/>). (Palvelut 306302, 306303, 306304)

Stakes kehittää yhteistyössä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa seudullisia toimintakäytäntöjä ja sopimusmenettelyjä, jotka vastaavat sosiaalihuollon erityispalveluja tarvitsevien asiakkaiden tarpeisiin. Tältä pohjalta Stakes aloittaa konsultaatiokäytäntöjen luomisen kuntien kanssa hyödyntäen terveydenhuollon sopimusohjauksesta saatuja kokemuksia. Konsultoinnin tueksi Stakes kehittää erityispalvelujen seudullista toimintaa kuvaavaa tieto- ja tilastomateriaalia [TATO 58]

Konsultaatiokäytäntöjen luominen kuntien kanssa ei käynnistynyt kertomusvuonna kysynnän puutteesta johtuen. (Palvelut 307501)

Yhtenä erityispalvelujen osana tuettiin Hämeenlinnan ylisektorisia lastensuojelu- ja vanhus-
tenhuoltopalveluja 'VEP' -pilottihankkeena (Hyvinvointi 408301)

*STM ja Stakes luovat kuntien käyttöön Internetissä toimivan tietokannan sosiaalihuollon erityis-
palvelujen tuottajista. [TATO 39]*

Stakes ylläpiti kansallista 'TietoVEP' -tietopankkia, jossa on tietoja ylikunnallisista sosiaali-
huollon erityispalvelujen tuottajista. Se toimii linkkinä palvelun tuottajien ja palveluja tarvit-
sevien välillä tiedottamalla palvelutarjonnan ohella myös erityispalvelujen ajankohtaisista
kysymyksistä. (Tieto 505304)

*Stakes käynnistää sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja ammatillisen koulutuksen uudistuksen
yhteensovittamishankkeen (SoTeKeKo) kokemuksia hyödyntäviä jatkotoimenpiteitä alan koulutuk-
sen ja työelämän yhteistyökäytäntöjen kehittämiseksi. [TATO 60]*

'SoTeKeKo' -hankkeen kokemuksia hyödyntävänä jatkotoimenpiteenä osallistuttiin Seinäjo-
en Ammattikorkeakoulun SoTe -yksikön toiminnan suunnitteluun ja työelämän yhteistyö-
käytäntöjä kehittävään toimintaan. (Hyvinvointi 401101)

*Stakes kehittää käytössään olevia tietojärjestelmiä ja tietokantoja TATO:n seurannan ja arvioinnin
tueksi.*

Stakes toimi aktiivisesti olemassa olevien tietovarantojen hyödyntämiseksi ja ylimääräisen
tiedonkeruun välttämiseksi. Stakes tuotti perustiedot sekä TATOn seurantaan että peruspalve-
lujen arviointiin. Lisäksi valmistettiin sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen tilasto-osa
STM:n julkaisuun "TATO:n ensimmäinen vuosi". Stakesin tietojärjestelmien ja tietokantojen
palvelukyky parannettiin siirtämällä uusia aineistoja relaatiotietokantaan. (Tieto 502202,
502203, 503201, 503301, 504203)

Stakes antaa lääninhallituksille asiantuntija-apua peruspalvelujen arvioinnissa ja seurannassa.

Lääninhallituksille annettiin asiantuntija-apua peruspalvelujen arvioinnissa mm. perustamalla
lääninhallitusten ja Stakesin koulutusyhteistyöhanke 'Arttu' sekä antamalla lääninhallituksille
arviointiraporttien konsultaatiota. Yhteistyötä tehtiin aktiivisesti myös peruspalvelujen arvi-
oinnissa tarvittavien tilasto- ja seurantatietojen kokoamisessa. Vanhustenhuollon kehittämi-
seen liittyen tehtiin koulutusyhteistyötä sekä toimitettiin Etelä-Suomen lääninhallitukselle
'Evergreen' -ohjelma. Länsi-Suomen lääninhallituksen kanssa tehtiin yhteistyötä kouluter-
veydenhuoltoa kuvaavien indikaattorien luomiseksi. (Palvelut 303307, 304311, Hyvinvointi
406901, Tieto 502201, 503201)

B. Sosiaali- ja terveysministeriölle annettava asiantuntija-apu

Stakes jatkaa vuonna 1997 aloitettua sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmän määräytymisperusteiden tarkistamista koskevaa tutkimus- ja selvitystyötä. Tähän liittyen Stakes tuottaa vuoden 2000 keväällä perustellun laskelmiin perustuvan ehdotuksen tarvittavista määräytymisperusteiden tarkistuksista ja osallistuu tältä pohjalta määriteltävien jatkoselvitysten tekemiseen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmän määräytymisperusteiden tarkistamista koskevaa tutkimus- ja selvitystyötä jatkettiin ja osallistuttiin jatkoselvitysten tekemiseen mm. olosuhdetekijöitä koskevalla osahankkeella. Raportti tarvittavista määräytymisperusteiden tarkistuksista valmistui kertomusvuoden lopussa. (Palvelut 307302)

Stakes tekee yliopistollisten ja muiden sairaanhoitopiirien kanssa selvityksen lääkäreiden koulutus- toiminnan ja terveystieteellisen tutkimustoiminnan sairaaloille aiheuttamista kustannuksista vuonna 1999 tehdyn suunnitelman pohjalta.

Selvityksen valmistuminen lykkääntyi henkilöstövaihdosten ja tiedonsaantiongelmien takia keväälle 2001. (Palvelut 307302)

Stakes selvittää lähinnä Sotka-tietojen pohjalta kunnittain sosiaali- ja terveyspalvelujen maksutuotoja ja palvelumääriä. Myöhemmin toteutettavan palvelujen käyttöä koskevan survey-tutkimuksen yhteydessä varaudutaan selvittämään asiakasmaksujen kohdentumista väestöryhmittäin. Erillisselvityksellä kartoitetaan kuntien toimeentulotukikäytäntöjä sairauskulujen korvaamisessa.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen maksutuottojen ja palvelumäärien selvittäminen kunnittain siirtyi henkilöstövaihdosten vuoksi keväälle 2001. Asiakasmaksujen kohdentumista väestöryhmittäin koskevan selvitystyön suunnittelu aloitettiin. Alkuperäissuunnitelma toimeentulotukikäytäntöjen selvittämiseksi pääosin olemassa olevien kansallisten ja paikallisten tietokantojen avulla osoittautui epärealistiseksi, jonka vuoksi erillisselvitys siirtyi toteutettavaksi vuonna 2001. (Palvelut 307302)

Stakes jatkaa yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa sosiaalityön kehittämishanketta selvityshenkilön raportin pohjalta.

Sosiaalityön kehittämishankkeen jatkoa ei voitu käynnistää vuoden 2000 aikana, koska STM ei tehnyt tarvittavaa päätöstä hankkeen jatkosta. (Palvelut)

Stakes laatii ohjeet ja järjestää koulutusta huoltoriitatilanteiden selvitysten tekemisessä.

Stakes järjesti asiantuntijakokouksen ja tuotti ensimmäisen luonnoksen huoltoriitatilanteiden selvitystä koskevasta oppaasta. (Hyvinvointi 401101)

Stakes osallistuu 6-vuotiaiden esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden valmisteluun.

Stakesin asiantuntija toimi jäsenenä Opetushallituksen valtakunnallisessa ohjausryhmässä ja 'Yleiset kasvatustavoitteet' –ryhmässä. Lisäksi 6-vuotiaiden esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden valmisteluun liittyen tehtiin koulutustyötä kunnissa. (Palvelut 306302)

Stakes huolehtii WHO:n toimintakykyluokituksen (ICIDH-2) kääntämisestä.

WHO:n toimintakykyluokituksen (ICIDH-2) käännöstyö valmistui. Lisäksi osallistuttiin ICIDH-2 luokituksen kansainväliseen kehitystyöhön ja sen kansalliseen valmisteluun. (Tieto)

Stakes osallistuu Varhainen puuttuminen –hankkeen toteuttamiseen.

Osallistuttiin STM:n 'Varpu' -työryhmään ja seminaarin järjestämiseen. Tehtiin suunnitelma Stakesin osuudesta 'Varpu' -projektin toteuttamiseen 'Palmuke' -projektin pohjalta. (Hyvinvointi Hall/KEHI)

Stakes kehittää sektorin tietojärjestelmä- ja tilastoviranomaistehtävänsä seuraavasti:

- Sosiaalimenojen vuotuinen laskenta sekä julkaisun Sosiaaliturva Suomessa toimittaminen siirretään Stakesiin vuonna 2000. Laskentaohjelma tulee uudistaa vastaamaan ESSPROS-järjestelmän luokituksia. Ministeriö antaa tehtävään vuoden 1999 tasoisen asiantuntijatyöpanoksen sekä asiantuntija-apua siirron mahdollistamiseksi ja varautuu rahoittamaan siirrostaiheutuvia kustannuksia enintään 250 000 mk.
- Terveystilaston kustannukset ja rahoitus -tilasto ja julkaisun laadinta siirretään Kelasta Stakesiin vuonna 2001 (tai 2002). Vuosina 2000 ja 2001 Stakes uudistaa tämän tilaston vastaamaan sosiaali- ja terveysministeriön sekä OECD:n/EU:n Health Accounting Systemin tilastotarpeita. Kela on lupautunut antamaan asiantuntija-apua siirron mahdollistamiseksi. Ministeriö tukee siirrosta aiheutuvia kustannuksia enintään 100 000 markalla
- Edellä mainittujen tehtäväsiirtojen edellyttämistä resurssisiirroista STM:n ja Stakesin välillä sovitaan vuoden 2001 tulossopimuksessa.

Sosiaalimenotilasto siirrettiin STM:stä Stakesiin ja julkaisu "Sosiaaliturva Suomessa" julkaistiin kertomusvuonna. "Terveystilaston kustannukset ja rahoitus" -tilaston ja -julkaisun vastuun siirto Kelasta aloitettiin. Näillä ratkaisulla selvennettiin entisestään Stakesin roolia hallinnonalan toisena tilastoviranomaisena Tilastokeskuksen ohella. Tehtäväsiirtojen edellyttämistä resurssisiirroista sovittiin STM:n ja Stakesin vuoden 2001 tulossopimuksessa. Lisäksi tehtäväsiirrot huomioitiin Stakesin talousarvioesityksessä. (Tieto 503304)

- Stakes kehittää yhteistyössä tilastokeskuksen kanssa EU-yhteistyön edellyttämän koti- ja vapaa-ajan tapaturmien tilastointijärjestelmän (EHLASS).

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien tilastointijärjestelmää kehitettiin yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa. Vuoden 1999 aineiston keruusta saatujen kokemusten perusteella kehitettiin vuoden 2000 aineiston tiedonkeruumalli. EU-rahoituksen väheneminen alkuperäisestä suunnitelmasta puoleen supisti vastaavasti otosta. Aineistonkeräys otossairaaloista käynnistettiin ja

se jatkuu vuodelle 2001. Analysointi ja raportointi tehdään vuonna 2001. (Tieto 503302, Hyvinvointi 406902)

- *Stakes aloittaa terveydenhuollon avohoidon uuden tilastointijärjestelmän pilotoinnin suunnittelun vuonna 2000. Pilotointi on tarkoitus toteuttaa vuosina 2001-2002.*

Stakes aloitti pilotoinnin suunnittelun kertomusvuonna. Terveydenhuollon laitoshoidon on tilastoitu erittäin kattavasti perustuen yksilötasoiseen aineistoon. Avohoidon, joka muodostaa kuitenkin noin 40 prosenttia kustannuksista, on sen sijaan tilastoitu huomattavasti karkeammalla tasolla. Uudistus vaatii muutoksia koko tilastojen tuottamisketjuun alkaen käsitelmäritelyistä, paikallisista tuottajista, tietojärjestelmistä aina valmiisiin tilastotuotteisiin saakka. Näin perustavaa laatua oleva uudistus vaatii tavanomaista suurempia resursseja. Avoterveydenhuollon tilastoinnin uudistus viivästyi Stakesin resurssitilanteesta johtuen. Uudistukseen tarvittavat resurssit on esitetty STM:lle vuosien 2002-2004 suunnitelmiin. Uudistusta viedään eteenpäin osana käynnistyvää Tieto2005-uudistusta. (Tieto 503201)

- *Stakes käynnistää sosiaali- ja terveydenhuollon yksityisten palveluntuottajien rekisterinpittoa varten tarvittavan tietojärjestelmän uudistustyön.*

Stakesin asiantuntijat toimivat sekä jäsenenä että sihteerinä STM:n alaisuudessa 31.3.2000 saakka toimineessa yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon rekistereiden sisältöä uudistaneessa työryhmässä. Työryhmän raportti valmistui aikataulussa. Työryhmä teki ehdotukset läänien yksityisen toiminnan valvontarekisterien sisällön uudistustyöstä sekä rekistereiden teknisestä uudistamisesta. Stakes asetti laajapohjaisen, eri hallinnonaloja edustavan työryhmän, joka selvittää sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä keskeisiä tunnuksia ja luokituksia ja niiden käytön edistämistä kaikissa kansallisissa rekistereissä, tietokannoissa ja tilastoissa. Tavoitteena on kehittää perustaa tietojen yhteiskäytölle hallinnossa, edistää vertailukelpoisen ja yhteensopivan tiedon käyttöä sekä luoda perustaa sähköisen asioinnin ja palvelujen kehittymiselle. (Tieto 502202)

Stakes avustaa muun kansainvälisen yhteistyön ohella kansainvälisen yhteistyön edistämisessä seuraavasti:

- *Stakes osallistuu Itämeren alueen valtioiden lastensuojelun yhteistyön kehittämiseen.*

Stakes toimi kansallisena koordinaattorina 'Children at Risk in the Baltic Sea Region' -hankkeessa ja valmisti Suomen tiedostoa liitettäväksi kansainväliseen nettisivustoon. (Hyvinvointi 405301)

- *Stakes vastaa OECD:n varhaiskasvatuksen arviointihankkeen Suomen osuuden toteuttamisesta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan osalta.*

Stakes osallistui OECD -maaraportin laatimiseen ja vastasi OECD:n arviointiryhmän vierailusta Suomessa toukokuussa 2000. (Palvelut 306302)

C. Sosiaali- ja terveydenhuollon pitkäaikaisten kehittämishankkeiden edellyttämät jatkotoimenpiteet

Stakes osallistuu Terveydenhuolto 2000 luvulle -hankkeen toimeenpanoon erikseen nimetyillä alueilla ja tuottaa tarvittavat tilasto- ja rekisteritiedot sekä osallistuu hankkeen arviointiin.

'Terveydenhuolto 2000 luvulle' -hankkeen arviointi toteutettiin suunnitelman mukaisesti Kuopion yliopiston kanssa ja väliraportti esitettiin hankkeen johtoryhmälle. Yhteensovitettiin mielenterveyspalveluita alueellisesti ja paikallisesti. Kehitettiin ostopalveluina hankittavien terveyspalvelujen laatukriteeristöä ja palveluiden vertailun mahdollistavaa kustannustietojärjestelmää (Palvelut/TST)

Stakes tuotti 'Terveydenhuolto 2000 luvulle' -hankkeeseen liittyvän erillisen tilastoraportin (Terveydenhuolto 2000-luvulle: Erikoissairaanhoidon palvelujen tuotanto ja saatavuus maan eri osissa 1999. - Selvitystyön tilastotaulukot). Lisäksi Stakesin kuntatilastoa ja SOTKAa hyödynnettiin seurannassa, kuten myös on-line kuntatilastoa Stakesin www-sivuilla. SOTKAan vietävän aineiston laadunvalvontaa systematisoitiin ja kehitettiin vastaamaan paremmin myös 'Terveydenhuolto 2000' -hankkeen arvioinnin tarpeita. Hankkeen seuranta jatkuu vuoden 2000 jälkeen. (Tieto 503201, 504203, 504301)

Stakes tukee sosiaali- ja terveysministeriötä kaupunkipolitiikan yhteistyöhön kuuluvissa hankkeissa.

Stakesin asiantuntijat osallistuivat kaupunkipoliittiseen yhteistyöhön. Lisäksi Stakes antoi sihteerityövoimaa kaupunkipolitiikan toimikunnalle. (Hyvinvointi/HPSO)

Stakes osallistuu tai jatkaa seuraavien hankkeiden toteuttamista:

Rahoitus momentilta 33.01.21:

- Mielekäs Elämä -ohjelma. STM:n TUKE-rahoitus 750 000 mk.

'Mielekäs Elämä' -projekti eteni suunnitelmien mukaisesti. Hankkeessa valmistui julkaisu "Tienviitat mielenterveystyön suunnitelman laatimiseksi", joka julkaistiin sekä suomeksi että ruotsiksi. Mielenterveysfoorumien puitteissa tehtiin yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. (Palvelut 305305)

- Peruspalvelujen mielenterveystyön ja henkilöstöosaamisen kehittäminen, Pääsky -projekti. STM:n TUKE-rahoitus 500 000 mk.

'Mielenterveystyö peruspalveluissa' (Pääsky) -hankkeessa käynnistettiin uusi pilottiprojekti 6 kunnan kanssa (Kunta ja mielenterveyskuntoutuja). Järjestettiin 12 koulutustilaisuutta yhteistyössä 'Mielekäs elämä' -hankkeen kanssa. Hämeen Ammattikorkeakoulun kanssa kehitettiin mielenterveystyön kehittämistoimintaa kunnissa. (Palvelut 305304)

- Suun terveydenhuollon kehittämishanke. STM:n TUKE-rahoitus 300 000 mk.

'Suun terveydenhuolto/väestövastuu' -hanke toteutettiin suunnitelmien mukaisesti (Palvelut 307311)

- *Innovatiivisten sosiaalipoliittisten paikallishankkeiden evaluointi ja verkottaminen. STM:n TUKE-rahoitus 250 000 mk.*

Hankkeessa jatkettiin suunnitelmien mukaisesti ehkäisevän sosiaalipolitiikan tutkimusta ja innovatiivisten paikallishankkeiden evaluointia. (Hyvinvointi 402301)

- *Sosiaalisen luototuksen hanke. STM:n rahoitus enintään 250 000 mk.*

Sosiaalisen luototuksen kokeilun evaluaatio toteutettiin suunnitelmien mukaisesti. (Hyvinvointi 402901)

- *Hyvinvointi- ja tietoteknologiahankkeet. STM:n rahoitus enintään 2 500 000 mk.*

Stakes/OSKE laati STM:lle esityksen rahoitettavista hyvinvointi- ja tietoteknologiahankkeista, joihin liittyvät STM:n rahoituspäätökset siirtyivät vuodelle 2001. StakesTieto ja erityisesti OSKE antoi asiantuntija-apua tietoteknologia- ja hyvinvointiklusterialueella. Stakesissa toimiva Tietoteknologian osaamiskeskuksella oli keskeinen rooli sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologian harmonisoinnissa ja koordinoinnissa kansallisesti ja se piti yllä yhteyksiä alan kansallisiin ja kansainvälisiin toimijoihin. (Tieto 505101)

2.2.7 Tasa-arvon vahvistaminen

Stakes valmistelee työn ja perhe-elämän yhteensovittamista koskevan hankkeen jatkoa ESR-rahoitteisena erityisesti tasa-arvonäkökulmasta.

Jatkettiin Työn ja perhe-elämän yhteensovittamishankkeen tiedon hyödyntämistä julkaisujen, esitelmien ja haastattelujen muodossa. Laadittiin jatkohankkeen suunnitelma. (Hyvinvointi 405304)

Stakes suunnittelee perhevapaiden käyttöä koskevan tutkimuksen toteuttamisen.

Suunniteltiin tutkimuksen runkoa ja siihen liittyen julkaistiin laaja englanninkielinen artikkeli perhevapaiden käytännöistä ja ongelmista. (Hyvinvointi 405304)

2.2.8 Ohjauksen ja valvonnan tehostaminen

Stakes kehittää johtamistaan ja sisäistä hallintoaan arviointiraportin työn pohjalta muun ohella siten, että kehittämis- ja tutkimustyössä keskitytään suurempiin kokonaisuuksiin ja tehostetaan kuntayhteistyötä.

Johtamista ja sisäistä hallintoa kehitettiin kansainvälisen arviointiraportin pohjalta mm. toteuttamalla organisaatiouudistus, jossa Stakesin toiminnot koottiin neljälle tulosalueelle. Johtamisjärjestelmän kehittämistä jatkettiin BSC:n edelleen kehittämällä. BSC –työ keskittyi kahdeksaan kehittämishankkeeseen, joissa valmisteltiin Stakesin kehittämien menetelmien ja osaamisen käytön laajuutta kuvaavia seurantamenettelyjä ja –mittareita, alueellisten ja sosi-

aalisten hyvinvointierojen seuranta- ja tiedonvälitysmallia, asiakassuhteiden hallintaa, taloudellisten resurssien hallintaa, projektihallintaa, johtamisjärjestelmää sekä välineitä henkilöstön osaamisen ja hyvinvoinnin parantamiseksi. Stakesin johtamisjärjestelmän kuvaus laadittiin kertomusvuonna. Suunnittelujärjestelmän ja projektihallinnan kehittämisen yhtenä tavoitteena on kehittämis- ja tutkimustyön keskittäminen suurempiin kokonaisuuksiin.

Kuntayhteistyötä tehostettiin mm. perustamalla Kuntafoorumi, josta on mainittu tarkemmin luvussa 2.1.1 sekä aloittamalla valmistelut Alueyhteistyöryhmän –perustamiseksi Stakesiin. Ryhmän perustamisesta ja siihen liittyvistä henkilösiirroista käytiin neuvotteluja Etelä-Suomen lääninhallituksen kanssa. Kuntayhteistyön tehostumista kuvaavat osaltaan Stakesin suoriterekisteristä poimitut tiedot, joiden mukaan kunnille tuotetut konsultointiprojektit ja -päivät lisääntyivät.

Stakes osallistuu "Sosiaali- ja terveysalan verkostot"-hankkeeseen yhdessä hallinnonalan muiden laitosten kanssa ja panostaa omalta osaltaan verkkoaineistojen hankintaan.

Stakes osallistui 'Sosiaali- ja terveysalan verkostot' -hankkeeseen ja STM:n hallinnonalan yhteistyöryhmän toimintaan, jonka tehtävänä on kehittää tietopalvelujen verkostoitumista ja koordinoita yhteistyöhankkeita. Elektronisia verkkoaineistoja hankittiin yhteistyössä STM:n hallinnonalan organisaatioiden ja FinELib (Kansallinen elektroninen kirjasto) –konsortion kanssa.

Kotimaista yhteistyötä jatkettiin yliopistokirjastojen kanssa mm. opetusministeriön tietoyhteiskuntahankkeissa (Virtuaalikirjastoprojekti). Stakesin edustajia osallistui kansallisen elektronisen kirjaston hankkeen (FinELib) aineistotyöryhmien toimintaan. Stakesin rooli aktiivisena asiantuntijana ja vaikuttajana elektronisten aineistojen hankintaprosesseissa korostui, kun Stakesin asiantuntija valittiin tieteellisten kirjastojen edustajana FinELib konsortiotyöryhmään. (Tieto 506201, 506202, 506203)

2.3 Aiempien vuosien tulossopimuksissa sovitut tehtävät ja jatkuva toiminta

Stakesin ja sosiaali- ja terveysministeriön välillä solmittu vuosittainen tulossopimus ei kata aiempien vuosien tulossopimuksissa sovittuja tehtäviä tai jatkuvia toimintoja, kuten tilastotuotanto. Tässä jaksossa on pyritty lyhyesti kuvaamaan merkittävimmiltä osin sitä toimintaa, jota ei mainita Stakesin tulossopimuksessa.

Tulosalueet

Palvelut –tulosalueella jo pitempään toimineista ja hyvin edenneistä suurista hankkeista ovat esimerkkejä saumattomia kotiutumiskäytäntöjä kehittävä 'PALKO' -hanke, sairaanhoidon benchmarking –yhteistyö, suuret mielenterveyshankkeet 'Mielekäs Elämä' ja 'Pääsky' sekä terveydenhuollon (FinOHTA) ja sosiaalipalvelujen (FinSOC) menetelmien arviointitoiminta.

Hyvinvoinnin -tulosalueella jatkuivat seuraavat aikaisempiin tulossopimuksiin sisältyneet toiminnot: alkoholi- ja huumetutkimus kansallisella, pohjoismaisella ja kansainvälisellä tasolla, sosiaalisen segregaaion tutkimus pääkaupunkiseudulla, huostaanottoprojekti, valtakunnallinen tapahtuma KASVokkain - taide, kohtaaminen ja kehitys (kansallinen ja kansainvälinen seminaari ja näyttely),

naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyprojekti, kasvatus- ja perheneuvonnan erikoistumiskoulutuksen koordinointi ja hallinto, valtion koulukotien tulosohejaus, äitiysavustukseen liittyvien opaskirjojen toimitus ja julkaisu, PALMUKE II. Lisäksi tulosalueella valmisteltiin Suomen maaraorttia YK:n lapsen oikeuksien huippukokousta varten.

StakesTieto –tulosalue palveli tietolähteenä Stakesin asiakkaita niin suoraan kuin Stakesin muiden tulosalueiden välityksellä. Tilastoista tuotettiin yhteensä 15 Tilastoraorttia, 16 Tiedonantajapalautea, taskutilasto 4 kielellä, 1 SVT-sarjan julkaisu. Palvelukyky parantui ja nopeutui kun suurin osa aineistoista oli käytettävissä relaatiotietokannassa. Tietoteknologian osaamiskeskuksella on keskeinen rooli sosiaali- ja terveydenhuollon tietoteknologian harmonisoinnissa ja koordinoinnissa kansallisesti ja se ylläpitää yhteyksiä alan kansallisiin ja kansainvälisiin toimijoihin. Tiedonhankinnan ja tiedonvälityksen asiantuntijana Stakesin Tietopalvelu tuki Stakesin toimintaa. Tietopalvelu toimi myös sosiaali- ja terveysalan tieteellisenä erikoiskirjastona Suomessa. Elektronisen tietotutannon lisääntyessä Stakesin tietopalvelun toiminta painottui ja painottuu lähivuosina entistä merkittävämmiin tiedon uusien tuotantotaotojen ja tiedon välittämisen ja hyödyntämisen kehittämishankkeisiin.

HEDEC

Stakesin Ulkomaanavun –yksikkö, HEDEC, voitti kertomusvuonna tarjouskilpailun Suomen ja Namibian hallitusten välisen suuren yhteistyöprojektiin toteuttamiseksi vuosina 2000–2003. Projekti käynnistyi kertomusvuonna ja siinä ovat Suomesta mukana Finnconsult ja Helsingin ammattikorkeakoulu. Venäjällä käynnistyi Stakesin vetämä EU:n Tacis -hanke Venäjän terveydenhuoltojärjestelmän rahoituksen kehittämiseksi. Lisäksi HEDEC sai uuden lastensuojelun kehittämistä koskevan EU:n Tacis -hankkeen Venäjällä. Kertomusvuonna toteutettiin Latvian terveydenhuollon reformiin kuuluva Maailmanpankin hanke yleislääketieteen hoitosuositusten kehittämiseksi.

HEDEC toteutti Suomen lähialueilla sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantoja. Karjalan tasavallassa kartoitettiin tasavallan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tilaa. Pietarin tartuntatautiennaltaehkäisyhanke jatkui neljässä ryhmässä (virushepatiittien, tuberkuloosin, sukupuolitauti- sekä lastentautien ja rokotusennaltaehkäisyn työryhmät). Latviassa aloitettiin sosiaalipalvelujen kuntatason kehittämishanke. Maailmanpankin rahoituksella kehitettiin verkkoon suunniteltu ohjeisto vammaisten tarpeiden huomioon ottamiseksi köyhyyden lieventämisen ohjelmissa sekä Itä-Euroopan lastensuojelun standardien kehittämiseksi.

HEDEC osallistui suomalais–pietarilaisen yhteistyöseminaarin suunnitteluun ja toteuttamiseen lokakuussa. WHO-Euron Brysselin toimiston pyynnöstä valmisteltiin artikkeli WHO:n Policy Learning Curve -sarjaan Stakesin sekä Karjalan tasavallan yhteistyöstä ja sen kokemuksista. Stakesin/HEDECin edustajat osallistuivat sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta Itämeren maiden pääministereiden käynnistämään asiantuntijatyöskentelyyn tartuntatautiennaltaehkäisemiseksi sekä Suomen toimintasuunnitelman valmisteluun EU:n pohjoisen ulottuvuuden sisällön kehittämiseksi.

Alkoholitutkimussäätiö

Alkoholitutkimussäätiön rahoittamia väitöskirjoja julkaistiin 6 ja kansainvälisen arviointimenettelyn läpikäyneitä artikkeleita 28. Vuoden aikana myönnettiin jatkorahoitusta viidelle sopimusprojektille ja käynnistettiin yksi uusi projekti. Uusi sopimusprojekti tutkii voidaanko naltreksonilääkityksen ja lyhytneuvonnan avulla vähentää suurkuluttajien alkoholin käyttöä.

2.4 Maksullinen toiminta

Stakesin maksullinen toiminta

Stakesin maksullinen toimintaa koostuu aiempien vuosien tapaan pääosin konsultoinnista, julkaisujen ja luokitusten myynnistä, tilastojen ja rekistereiden erillisselvityksistä sekä muusta asiakas-kohtaisesta erillispalvelusta.

Koulutus ja konsultointi

Pääasiassa maksullisia koulutuspalveluja Stakes tuotti yhteensä 262 (vuonna 1999 221) koulutuspäivää, jotka koostuivat 158 (119) koulutuspäivästä ja 833 (818) luennosta.

Stakesin maksullinen konsultointitoiminta painottui laajoihin konsultointiprojekteihin, joista HEDECin keskeisimmät projektit on lueteltu jaksossa 2.3, ja kunta ja kuntayhtymille tuotettuihin konsultointipalveluihin. Konsultointiprojekteja toteutettiin kertomusvuonna 72 (49) kappaletta. Useampia konsulttipäiviä sisältäneiden konsultointiprojektien lisäksi Stakes tuotti muita konsulttipäiviä 115 (170). Tutkimuslupia ja tietosuojalausuntoja käsiteltiin 120 (129).

Suoritetarkkuuden ja vertailtavuuden parantamiseksi on Stakesin suoriterekisterin luokitusta uudistettu siten, että vuoden 2001 alusta lukien konsultointia seurataan pelkästään konsulttipäivinä.

Yhteiskuntapoliittiset lehdet

Yhteiskuntapolitiikan(YP) vuosikerta koostui kuudesta numerosta. Lehteä kehitettiin tilaajilleen maksullisena sosiaali- ja terveysalan tieteellisenä lehtenä. Vuosikerran sivuluku oli vuonna 2000 580. Vuoden 2000 lopussa lehden painos oli 2 500, ja maksullisia tilaajia oli 1 323. Lehden ilmaisjakelun minimoinnin kautta lehden painos pieneni 1 000 kappaletta vuodesta 1999.

Yhteispohjoismaisen päihdealan tiedelehden Nordisk alkohol- & narkotikadidskrift:n (NAT) vuosikerta koostui kuudesta numerosta. Tähän sisältyi yksi englanninkielinen lisänumero. Lehteä markkinoitiin edelleen Suomen, Ruotsin ja Islannin kirjastoihin, tutkimuslaitoksiin ja hoitolaitoksiin. Vuonna 2000 NAT:n painos oli 1900, ja maksullisia tilaajia oli 881.

Julkaisutuotanto

Vuonna 2000 julkaistiin Stakesin sarjoissa ja erillisjulkaisuina yhteensä 34 kirjaa ja 59 monistetta. Julkaisujen laatua ja vaikuttavuutta parannettiin kiinnittämällä aiempaa enemmän huomiota niiden luettavuuteen ja ymmärrettävyyteen. Digitaalista tarvepainatusta ja verkkojulkaisemista kehitettiin. Tämän seurauksena painosmääriä voitiin pienentää ja ilmaisjakelua vähentää.

Stakesin julkaisutuotanto ja levikki	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Painettuja nimikkeitä</i>						
Tutkimuksia	12	12	14	9	11	8
Raportteja	19	18	12	11	16	14
Oppaita	4	1	2	-	2	5
Tilastoja (SVT)	4	3	2	2	2	3
Luetteloita	-	3	1	1	1	1
Ohjeita ja luokituksia	9	9	7	4	7	0
Muuta	6	19	26	18	7	3
Yhteensä	54	65	64	45	46	34
<i>Monisteita</i>						
Aiheita	40	45	50	52	46	36
Themes	6	2	12	7	7	8
Tilastoraportteja	42	19	28	37	41	15
Yhteensä	88	66	90	96	94	59
Äänitteitä	-	2	-	-	-	-
Videoita	-	-	4	-	-	3
Myytyjä julkaisuja, kpl	57 290	46 691	35 556	32 267	44 635	28 573
Myynti 1 000 mk	8 072	4 468	2 371	2 632	3 886	2 343
Kestotilaajia 31.12.1999	305	305	276	274	264	258
Vaihtosopimuksia	30	32	32	32	33	33
-julkaisuja	691	776	650	545	638	471
<i>Ilmaisjakelu</i>						
- vakiojakelu, saajia	86	76	117	168	130	110
- vakiojakelu, kpl	2 650	2 945	3 997	3 842	4 372	3 045
- muu ilmaisjakelu, kpl*	7 105	17 148	25 897	42 308	42 273	8 080

Ohjeita ja luokituksia ei julkaistu vuonna 2000, jonka vuoksi myytyjen julkaisujen kappalemäärä ja tulot sekä ilmaisjakelu laskivat huomattavasti vuodesta 1999. Edellä mainittujen syiden lisäksi ilmaisjakelun supistumiseen vaikutti Taskutieto tilaston muuttuminen pääasiassa maksulliseksi tuotteeksi.

Messut ja konferenssit

Sosiaali- ja terveysalan suurin valtakunnallinen koulutus-, tiedotus- ja messutapahtuma TERVE-SOS järjestettiin Tampere- talossa 22. - 24.5.2000 teemalla "Lasten ja Nuorten Vuosituhat". Stakes toimi tapahtuman pääjärjestäjänä yhteistyökumppaninaan Tampereen kaupunki. Tapahtuma koostui 31 seminaarista, joihin osallistui 2 137 henkilöä. Luennoitsijoita oli yhteensä 295. Tapahtuman messuilla oli näytteilleasettajia 157 ja messukävijöitä yhteensä 10 126 henkilöä.

* Varastokirjanpidon ja ilmaisjakelun seurantaa on tehostettu ja periaatteita selkiytetty, jonka vuoksi vuosien 1995-1997 tiedot eivät ole vertailukelpoisia. Lisäksi Taskutieto tilaston ilmaisjakelu sisältyy vain vuosien 1998-99 tietoihin (n. 12 000 kpl)

Yhteistyössä STM:n ja TEO:n kanssa toteutettiin 13 th World Congress on Medical Law -tapahtuma 6. - 10.8.2000 Marina Congress Centerissä Helsingissä. Osallistujia oli 947 henkilöä 73 eri maasta. Lisäksi järjestettiin yhdessä eduskunnan kanssa 2nd Baltic Sea Women's Conference, japanilais-suomalainen ikääntyvää yhteiskuntaa koskeva konferenssi (osana Helsinki kulttuuripääkaupunkina –ohjelmaa), pohjoismainen psykiatrikokous ja EU-puheenjohtajuuskauden mielenterveysagendan loppukokous. Stakesin messuosasto oli kuudessa eri tapahtumassa, joista kolme kansainvälistä (Tokio, Wien, Düsseldorf).

Stakesin alaiset valtion laitokset

Stakesin alaisten valtion laitosten toimintaa kuvaavat luvut vuodelta 2000 olivat seuraavat:

Stakesin alaiset valtion laitokset vuonna 2000					
Laitos	Henkilöstö	Paikka-luku	Hoitopäivien lkm.		Muutos %
			1999	2000	
Mielisairaalat					
Niuvanniemen sairaala	475	284	97 015	98 403	1
Vanhan Vaasan sairaala	186	125	45 881	47 213	3
Yhteensä	661	409	142 896	145 616	2
Koulukodit					
Harvialan koulukoti	17	12	4 703	5 436	16
Kasvun yhteisöt	82	57	24 789	30 963	25
Lagmansgårdenin koulukoti	19	14	7 473	6 671	-11
Limingan koulutuskeskus	42	37	13 114	14 590	11
Sippolan koulukoti	35	30	16 046	15 069	-6
Vuorelan koulukoti	34	26	11 058	11 048	0
Yhteensä	203	176	71 924	83 844	12

Valtion mielisairaaloiden yhteinen sairaansijamäärä on pysynyt viime vuodet ennallaan. Niuvanniemen sairaalassa on 284 ja Vanhan Vaasan sairaalassa 125 paikkaa. Vanhan Vaasan sairaalan toteutuneiden hoitopäivien lukumäärä ylitti tulossopimuksen tavoitteen 3 013 päivällä eli lähes 7 %:lla. Myös Niuvanniemen sairaalassa toteutuneiden hoitopäivien lukumäärä oli tulossopimuksessa arvioitua suurempi (erotus 2 107 päivää eli 2 % tulossopimuksen tavoitteesta).

Mielentilatutkimuspotilaiden lukumäärä oli hieman ennakoitua pienempi, sillä Niuvanniemessä tutkimuksia tehtiin 59 tavoitteena olleen 65 sijasta. Vastaavat luvut Vanhan Vaasan sairaalassa olivat 29 (toteutunut) ja 30 (tavoite). Mielentilatutkimuspäiviä tuotettiin Niuvanniemessä kuitenkin 11 % enemmän (yhteensä 2 880 päivää) kuin tulossopimuksessa oli arvioitu. Vanhassa Vaasassa tutkimuspäivien toteuma oli 4 % pienempi (yhteensä 1 435 päivää) kuin tulossopimuksen tavoite. Molempien valtion mielisairaaloiden tulostavoitteet saavutettiin tulossopimuksessa osoitettujen resurssien puitteissa.

Vuoden aikana koulukotien käyttöaste pysyi korkeana kaikissa koulukodeissa. Ajoittain kaikki paikat ovat olleet käytössä, mutta paikkamäärää on voitu lisätä joustavasti koulukotien yhteydessä toimivien perhekotien avulla. Lagmansgårdenin ja Sippolan koulukodeissa hoitopäivät laskivat, mutta niiden käyttöaste oli edelleen korkea. Vuoden aikana koulukodeissa oli kaikkiaan 278 oppi-

lasta, joista tyttöjä oli 88 ja poikia 190. Maahanmuuttajalasten osuus on viime vuosina noussut. Kertomusvuonna heitä oli 26, lähtöisin 13 eri maasta, eniten Somaliasta (10 poikaa).

Kunnat hankkivat koulukotipalvelut ostopalveluina laitoksilta. Koulukotien toiminnasta aiheutuvat menot kerätään hoitopäivämaksuina, joiden suuruudesta koulukodit itse päättävät nettobudjetointiperiaatteella. Valtio voi myöntää kuitenkin koulukodeille hintatukea mikäli kysyntä vaihtelee siten, etteivät hoitotulot kata menoja. Lisäksi hintatukea voidaan suunnata toiminnan sisällölliseen kehittämiseen ja tutkimukseen. Koulukodit ja Stakes tekevät vuosittain tulossopimuksen, jossa sovitaan valtion budjettirahoituksen kohdentamisesta ja toiminnan suuntaviivoista. Myös Opetushallitus osallistuu tulossopimusneuvotteluihin ja allekirjoittaa tulossopimuksen koulukotien opetustoiminnasta ja sen rahoituksesta vastaavana virastona.

Vuoden 2000 aikana jatkettiin lasten oppimisvaikeuksiin ja niiden kuntoutukseen liittyvää projektia yhteistyössä Niilo Mäki Instituutin kanssa. Koulukotien toiminnan sisällöllistä kehittämistä varten aloitettiin kolmivuotinen projekti, jonka aikana paneudutaan erityisesti toiminta- ja taideterapeuttisiin menetelmiin. Koulukodit ovat järjestäneet henkilöstölleen koulutusta mm. huumeasioissa sekä maahanmuuttajalasten ongelmissa. Lapsi- ja nuorisopsykiatrian yhteistyötä on jatkettu Oulun yliopiston kanssa.

Sippolan koulukoti jatkoi EU-rahoituksella toteutettua laitospedagogiikan kehittämistä Petroskoin koulukodin kanssa, jota kuitenkin vaikeutti yhteistyökumppanin heikko rahoitustilanne. Koivikon koulukoti oli mukana EU-rahoituksen avulla toteutetussa yhteistyössä Englannin ja Itävallan lastensuojelulaitosten kanssa, jossa järjestettiin mm. kansainvälistä työntekijävaihtoa. Projekti päättyi vuonna 2000, mutta yhteistyö projektiin osallistuneiden instituutioiden välillä jatkuu edelleen. Limingan koulukoti jatkoi yhteistyötä Liettuan lastensuojelulaitosten kanssa.

2.5 Taloudellisuus ja kannattavuus

Stakesin vuoden 2000 kokonaisrahoituksesta 64 % koostui budjettirahoituksesta, 18 % maksullisen toiminnan tuloista ja 18 % muusta ulkopuolisesta rahoituksesta. Aiempiin vuosiin verrattuna rahoitusrakenteessa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia. Seuraavassa taulukossa esitetään Stakesin toiminnan rahoitusrakenne vuonna 2000.

Stakesin rahoituslaskelma vuodelta 2000

	1 000 mk	
RAHAN LÄHTEET		Yhteensä
1. Virastolle osoitettu budjettirahoitus		125 346
1.1 Toimintamenomäärärahat, vuosi 2000	111 120	
1.2 Toimintamenomäärärahat, siirtyneet	13 439	
1.3 Maksupisteiden toimintamenomääräraha	787	
2. Maksullisen toiminnan tulot		36 010
2.1 Liiketaloudelliset suoritteet		
2.1.1 Hedec	24 301	
2.1.2 Stakes	11 527	
2.2 Julkisoikeudelliset suoritteet	182	
3. Ulkopuolinen rahoitus		35 065
3.1 Muut valtion virastot		
3.1.1 Sosiaali- ja terveysministeriö *	20 102	
3.1.2 Ulkoasiainministeriö	5 201	
3.1.3 Suomen Akatemia	1 449	
3.1.4 Muut kuin edellä mainitut valtion virastot	1 522	
3.2 EU	4 755	
3.3 Elinkeinoelämä	349	
3.4 Muu ulkopuolinen rahoitus	2 687	
4. Muut tuotot		59
Rahan lähteet yhteensä		197 154
RAHAN KÄYTTÖ		
1. Kulutusmenot		167 889
1.1 Virka- ja työsuhdepalkat	72 942	
1.2 Palkkiot	3 175	
1.3 Henkilöstökulut	19 428	
1.4 Tutkimus- ja kehittämistyöpalvelut	11 525	
1.5 Muut ulkopuoliset palvelut	28 057	
1.6 Muut kulutusmenot	32 762	
2. Investoinnit		2 413
2.1 Atk-ohjelmistot	499	
2.2 Koneet, atk-laitteet ja kalusteet	1 914	
3. Valtionavut ja muut siirtomenot		17 413
(sis. TE-rahast, Alkoholitutkimussäätiö)		
Rahan käyttö yhteensä		187 715

* Sisältää 3,9 milj.mk kunnille välitettyjä terveyden edistämisen määrärahoja

Stakesin talousarvion toteutuminen

Seuraavassa taulukossa on esitetty talousarvion toteutuminen yhteenvetona koko tiliviraston osalta. Toimintamenomomentit ovat laitosryhmittäisiä yhteenvetoja.

Talousarvion toteutumalaskelma 1.1.-31.12.2000

Talousarvion toteutuminen bruttobudjetoitujen momenttien osalta						
Talousarviotili	Määräraha tai tuloarvio			Käytetty, kertynyt tai peruttu	Siirretty seuraavalle vuodelle	Vertailu talousarvioon
	Varainhoitovuodelta	Edellisiltä vuosilta	Käytettävissä			
11.04.01 Arvonlisäverotulot				2 311 000		
12.33.99 STM:n hallinnonalan muut tulot				99 000		
12.39.04 Menorästien ja siirrettyjen määrärahojen peruutukset				7 096 000		
12.39.10 Muut sekalaiset tulot				300 000		
24.50.66 Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden kanssa (S3V)	3 100 000	323 000	3 423 000	3 349 000	74 000	
28.80.24 VEL-perusteinen ja varhaiskuntoutustoiminta (S2V)	89 000	13 000	102 000	56 000	43 000	3000
28.81.23 Arvonlisäveromenot (A)				20 183 000		
28.81.24 Kehitysyhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvonlisäveromenot (A)				68 000		
29.88.50 Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (S3V)	2 077 000	132 000	2 209 000	1 449 000	760 000	
29.88.53 Veikkauksen ja raha-arpajaisten voitotavarat tieteen tukemiseen (A)	45 000		45 000	45 000		0
29.90.52 Veikkauksen ja raha-arpajaisten voitotavarat taiteen tukemiseen (A)	7 000		7 000	0		7 000
30.14.43 Maaseudun kehittäminen (S3V)	259 000	23 000	282 000	281 000	1 000	
33.23.30 Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (A)	20 500 000		20 500 000	19 880 000		620 000
34.06.02 Palkkaperusteinen työllistämistuki valtionhallinnolle (A)	1 242 000		1 242 000	1 140 000		102 000

Talousarvion toteutuminen nettobudjetoitujen momenttien osalta					
	Määräraha tai tuloarvio			Käytetty, kertynyt tai peruttu	Siirretty seuraavalle vuodelle
	Varainhoitovuodelta	Edellisiltä vuosilta	Käytettävissä		
33.02.21.1 Stakesin toimintamenot maksuton toiminta (S2V)	111 120 000	13 439 000	124 559 000	114 725 000	9 834 000
33.02.21.2 Stakesin toimintamenot maksullinen toiminta					
Bruttotulot	18 497 000		18 497 000	36 422 000	
-bruttomenot	18 497 000		18 497 000	35 310 000	
=nettotulot	0		0	1 112 000	1 112 000
33.12.21 Valtion koulukotien toimintamenot (S2V)					
Bruttomenot	55 066 000			63 028 000	
-bruttotulot	51 169 000			64 654 000	
=nettomenot(+)/nettotulot(-)	3 897 000	787 000	4 684 000	-1 626 000	3 897 000
33.14.21 Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (S2V)					
Bruttomenot	159 433 000			168 136 000	
-bruttotulot	157 013 000			167 682 000	
=nettomenot	2 420 000	177 000	2 597 000	454 000	2 143 000
499331221 Valtion koulukotien toimintamenot (S2V)		2 710 000	2 710 000		*)
499331421 Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (S2V)		4 386 000	4 386 000		*)
*) Momentti 12.39.04 sisältää siirtomäärärahojen peruutuksina seuraavat erät:					
	Talousarviotili	Mk			
	499331221	2 710 000			
	499331421	4 386 000			
	Yhteensä	7 096 000			

Stakesin toimintamenomomentilla oli vuonna 2000 maksuttomaan toimintaan käytettävissä yhteensä 124,6 milj. mk (vuonna 1999 122,3 milj. mk). Maksuttoman toiminnan nettokäyttö oli 114,7 milj. mk (vuonna 1999 113,3 milj. mk), jossa on lisäystä 1,2 % vuoteen 1999 verrattuna. Vuonna 2000 käytettävissä olleista määrärahoista siirtyi seuraavalle vuodelle yhteensä 10,9 milj. mk, jossa on 9,8 milj. mk maksuttoman toiminnan siirtomäärärahaa ja 1,1 milj. mk toimintamenomomentille nettoutettavaa maksullisen toiminnan ylijäämää. Siirtyvän määrärahan osuus käytettävissä olevista rahoista oli 8,7 %. Vuodelta 1999 siirtyvä määräraha oli yhteensä 13,4 milj. mk, joten siirtyvä erä pieneni 2,5 milj. mk.

Momentilta 33.23.30 maksettiin kunnille 19,9 milj. mk valtion korvausta sodista kärsineiden huoltoon. Määrärahasta käytettiin 97 %.

Stakesin toimintamenomomentilla maksullisen toiminnan bruttomenot vuonna 2000 olivat 35 milj. mk (vuonna 1999 27 milj. mk), joka on 30 % suurempi kuin edellisenä vuonna. Bruttotulot olivat 36 milj. mk (vuonna 1999 31 milj. mk), jossa on lisäystä 15 % edelliseen vuoteen verrattuna. Tulojen ja menojen lisäykset johtuivat pääasiassa HEDECin toiminnasta, jolle on ominaista melko suuretkin vuosittaiset vaihtelut. Momentin käytön osalta maksullisen toiminnan ylijäämä vuonna 2000 oli siten 1,1 milj. mk, kun maksullisille projekteille vyörytettäviä yleiskustannuksia ei oteta huomioon.

Stakesin maksuton toiminta

Stakesissa tulot ja menot kohdennetaan aiheuttamisperiaatteen mukaan kustannuslajeittain sekä maksullisille että maksuttomille projekteille. Projekteina seurataan myös sisäisiä hallinnollisia toimintoja (esim. tukipalvelut ja johtaminen) ja ulospäin suuntautuvia jatkuvia toimintoja (esim. tilastotuotanto). Projektiseurannan kautta kootaan tukitoimintojen kustannukset sekä päätoimintojen kustannukset tulosalueittain ja ryhmittäin.

Stakesin maksuttoman toiminnan kustannukset kustannuslajeittain vuosina 1999 ja 2000

KUSTANNUSLAJIT	Tukitoiminnot	Päätoiminnot	Yhteensä		1999 1 000 mk	2000 Osuus	1999-2000 Muutos
	2000 1 000 mk	2000 1 000 mk	2000 1 000 mk				
Henkilöstökustannukset	18 093	68 291	(86 384)	(83 759)	62 %	3 %	
- Palkat	13 839	52 570	66 409	64 972	48 %	2 %	
- Palkkiot	163	2 010	2 173	2 148	2 %	1 %	
- Muut henkilöstökustannukset	4 091	13 711	17 802	16 639	13 %	7 %	
Aineet ja tarvikkeet	2 401	698	3 099	3 097	2 %	0 %	
Palvelujen ostot	5 879	14 181	20 060	25 938	14 %	-23 %	
Vuokrat	13 258	369	13 627	10 483	10 %	30 %	
Muut erilliskustannukset	1 188	13 307	14 495	13 362	10 %	8 %	
Erilliskustannukset	40 820	96 847	137 665	136 639	99 %	1 %	
Pääomakustannukset	1 850	1 896	(3 746)	(4 249)	3 %	-12 %	
- Poistot	1 675	1 703	3 378	3 746	2 %	-10 %	
- Korot	175	193	368	503	0 %	-27 %	
./. Hedecin osuus yhteiskustannuksista	-1 245		maksullisen osuus				
Yhteiskustannusten jako päätoiminnoille	41 425	39 559	-1 866	-2 089	-1 %		
KOKONAISKUSTANNUKSET	0	138 302	139 546	138 799	100 %		

Erilliskustannukset ovat yksikön projektien itse aiheuttamia kustannuksia. Kokonaiskustannukset sisältävät tulosalueille vyörytetyt tukitoimintojen kustannukset eli osuuden Stakesin yhteiskustannuksista. Osa tukitoimintojen kustannuksista on kohdistettu Stakesin alaisille valtion laitoksille ja osa Stakesin maksulliseen toimintaan. Siltä osin kuin tukitoimintoja hoitavilla tulosalueilla (Hallintopalvelut ja StakesTieto) on myös suoraan ulospäin suuntautuvaa toimintaa, ovat projektien kustannukset päätoiminnoissa.

Stakesin maksuttoman toiminnan erilliskustannukset vuonna 2000 olivat 137,7 milj. mk (v. 1999 136,6 milj. mk), mikä on vajaat 1 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Kasvua aiheutui pääasiassa henkilöstö- ja vuokrakustannusten noususta, toisaalta ostopalvelukustannukset vähenivät selvästi vuoteen 1999 verrattuna.

Tukitoimintojen erilliskustannukset olivat 30% kokonaiskustannuksista. Tukitoimintojen kustannukset kasvoivat hieman edelliseen vuoteen verrattuna, mikä johtuu edellä mainitusta henkilöstö- ja vuokrakustannusten kasvusta.

Päätoiminnot sisältävät ulospäin suuntautuvan toiminnan, kuten jatkuvan toiminnan luonteiset tietopalvelu- ja tilastointitehtävät sekä varsinaiset tutkimus- ja kehittämisprojektit. Päätoiminnoissa suurimmat erilliskustannukset syntyvät henkilöstökustannuksista 70 % (v. 1999 66 %) ja ostopalveluista 15 % (v. 1999 17 %).

Stakesin maksuttoman toiminnan kokonaiskustannukset vuonna 2000 olivat 139,5 milj. mk. Kokonaiskustannukset kasvoivat hieman vuoteen 1999 verrattuna.

Stakesin maksuttoman toiminnan päätoimintojen kokonaiskustannukset tulosalueittain 1999-2000

Tulosalue ¹⁾	1999 1 000 mk	2000 1 000 mk	2000 %-osuus	1999-2000 Muutos-%
Sosiaali- ja terveyspalvelut	47 938	52 721	38 %	10 %
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	46 295	45 760	33 %	-1 %
Stakes Tieto	36 417	31 572	23 %	-13 %
Hallintopalvelut	7 218	8 249	6 %	14 %
Maksuttoman toiminnan kokonaiskustannukset	137 868	138 302	100 %	0 %
Maksupisteiden osuus tukitoiminnoista ²⁾	931			
Maksullisen osuus tukitoiminnoista ³⁾	2 089	3 111		
Yhteensä	140 888	141 413		0 %

¹⁾ v. 2000 toteutetun organisaatiomuutoksen vuoksi v. 1999 ja 2000 kustannukset eivät ole täysin vertailukelpoisia

²⁾ v. 2000 maksupisteiden osuus tukitoiminnoista on kirjattu menoksi ao. momenteille

³⁾ Sisältää v. 2000 osalta Hedecin osuuden

Stakesin maksullisen toiminnan kannattavuus

Stakesin maksullisessa toiminnassa on sosiaali- ja terveysministeriön maksupäätöksen perusteella terveydenhuollon ammattihenkilöä koskeva rekisteriote julkisoikeudellisesti hinnoiteltava suorite, mutta muutoin maksullinen toiminta koostuu liikeloudellisesti hinnoiteltavista suoritteista. Julkisoikeudellinen suorite oli vuonna 2000 hieman ylijäämäinen, toisin kuin kahtena aiempana vuotena. Ko. rekisterin ylläpito on siirtynyt Terveysturvakeskukseen vuoden 2001 alusta lukien. Kokonaisuudessa maksullinen toiminta oli 2,5 milj. mk alijäämäinen, kun tuloina otetaan huomioon myös ulkoasiainministeriön lähialueyhteistyömomentin käyttöoikeus.

Stakesin maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma hinnoitteluperusteen mukaan vuonna 2000

KUSTANNUSLAJIT	Julkisoikeudelliset Suoritteet	Liikeloudelliset suoritteet		
		Tulosalueet	Hedec	Yhteensä
	1 000 mk	1 000 mk	1 000 mk	1 000 mk
TUOTOT				
Myyntituotot	182	11 527	24 301	36 010
Muut tuotot	0	1 003	648	1 651
Tuotot yhteensä	182	12 530	24 949	37 661
KUSTANNUKSET				
Henkilöstökustannukset	77	3 425	5 659	9 161
Aineet ja tarvikkeet	0	421	170	591
Palvelujen ostot	5	4 632	8 693	13 330
Vuokrat	0	556	576	1 132
Muut erilliskustannukset	1	1 227	14 288	15 516
Erilliskustannukset yhteensä	83	10 260	29 386	39 729
KÄYTTÖJÄÄMÄ	99	2 269	-4 437	-2 068
Osuus yhteiskustannuksista	42	1 824	1 245	3 111
Pääomakustannukset	0	118	106	224
Kokonaiskustannukset yhteensä	125	12 202	30 737	43 064
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)	57	328	-5 788	-5 403
UM:n momentin käyttöoikeus			2 900	
Oikaistu yli-/alijäämä	57	328	-2 888	-2 502

Stakesin kustannuslaskelmat tulosalueittain vuonna 2000

Kustannuslajit	Tulos- alue	1 000 mk					Stakes yhteensä	Stakes ilman Hedec:iä
		Palvelut	Hyvinvointi	Tieto	Hallinto	Hedec		
TUOTOT		3 934	994	3 644	4 140	24 949	37 661	12 712
Tuotot / kokonaiskust.%		111 %	81 %	108 %	99 %	81 %	87 %	103 %
KUSTANNUKSET								
Henkilöstökustannukset		1 697	253	802	750	5 659	9 161	3 502
- Palkat		1 206	180	555	457	3 973	6 371	2 398
- Palkkiot		156	24	90	152	581	1 002	421
- Muut henkilöstökustan.		335	50	157	141	1 106	1 789	682
Aineet ja tarvikkeet		-87	-15	410	113	170	591	421
Palvelujen ostot		456	775	1 522	1 884	8 693	13 331	4 637
Vuokrat		28	18	50	460	576	1 131	556
Muut erilliskustannukset		585	60	54	529	14 288	15 516	1 231
Vastuualueen erilliskust.		2 679	1 091	2 837	3 737	29 386	39 729	10 343
Käyttäjäämä		1 256	-97	807	403	-4 437	-2 068	2 369
Käyttäjäämä tuloista %								
Osuus yhteiskustannuksista		856	137	441	432	1 245	3 111	1 866
Pääomakustannukset		8	1	98	10	106	224	117
KOKONAISKUSTAN- NUKSET		3 543	1 230	3 376	4 178	30 737	43 064	12 327
Ylijäämä (+) /alijäämä (-)		391	-236	268	-39	-5 788	-5 403	385
UM:n momentin käyttö						2 900	2 900	
Oikaistu yli-/alijäämä		391	-236	268	-39	-2 888	-2 503	385

Stakesin maksullinen toiminta oli vuonna 2000 alijäämäinen. Oikaistu alijäämä – jossa ulkoasiainministeriön lähialueyhteistyörahat (2,9 milj. mk) on lisätty Hedecin tuottoihin – on 2,5 milj. mk. Ulkoasiainministeriön ns. jakamaton momentti on Keski- ja Itä-Euroopan yhteistyön määrärahaa, joilla Hedec on toteuttanut ulkoasiainministeriön toimeksiannosta hankkeita lähialueille, erityisesti Venäjällä. Mikäli ulkoasiainministeriö toteuttaisi myös nämä hankkeet normaalilla ostopalvelusopimuksella, näkyisi rahoitus myyntituloina. Valtiontalouden tarkastusviraston kannan mukaan toiselta virastolta saatua momentin käyttöoikeutta ei voi käsitellä virallisessa kustannusvastaavuuslaskelmassa tuottoina.

Maksullisen toiminnan tuotot kasvoivat 4 % vuoteen 1999 verrattuna. Kokonaiskustannukset kasvoivat kuitenkin selvästi enemmän 14 %. Merkittävimmät kustannusten nousua aiheuttavat tekijät olivat henkilöstö- ja vuokratkustannusten nousu. Hedec maksaa suoraan omina erilliskustannuksina vuokrat, siivouksen, tarvikkeet ja tukipalvelut.

Tulosalueittain tarkasteltuna Palvelut ja StakesTieto –tulosalueiden tulokset vuonna 2000 olivat ylijäämäisiä ja Hyvinvointi ja Hallinto –tulosalueiden alijäämäisiä. Koko Stakesin alijäämä selittyy

Hedecin alijäämäisyydellä. Jos tarkastelu tehdään ilman Hedeciä, Stakesin maksullinen toiminta on ylijäämäistä.

Hedecin osalta kysymyksessä on poikkeuksellinen vuosi, koska Hedecin toiminta aiempina vuosina on ollut selvästi ylijäämäistä. Poikkeuksellisen tuloksen selittää se, että Hedec oli vuoden 2000 toiminnan ja talouden suunnittelussaan arvioinut tuloksi tasetilillä olleen 5,3 milj. markan erän ulkoasiainministeriön rahoittaman Namibia-projektin saldoja. Projekti päättyi vuoden 2000 tammi-kuussa ja ulkoasiainministeriö ilmoitti kannakseen, että Hedec voi käyttää ko. rahat oman toimintansa kehittämiseen. Stakesia vuotta 1999 koskevassa tilintarkastuksessa kiinnitettiin huomiota ko. tasetilin 5,3 milj. markan velkaan ulkoasiainministeriölle, joka oli syntynyt Namibia-projektin hallintokustannusten käsittelystä kirjanpidossa. Valtiontalouden tarkastusviraston kannan mukaan ko. rahat pitää palauttaa ulkoasiainministeriölle ja näin Stakes on toiminutkin vuoden 2000 tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä. Tästä syystä Hedecin/Stakesin maksullisen toiminnan tulot ovat vastoin aiempia odotuksia jääneet 5,3 milj. mk alhaisemmiksi. Osittain prosessin seurauksena toiminnan järjestelyjä ulkoasiainministeriön ja Stakesin välillä on pyritty edelleen selkeyttämään ja nykyisin kehitysyhteistyöprojektit toteutetaan Stakesin toimesta maksullisena palvelutoimintana.

Virallisen kustannusvastaavuuslaskelman – jossa siis ulkoasiainministeriön lähialueyhteistyö-momentin käyttöoikeutta ei ole huomioitu tulona – perusteella Stakesin maksullisen toiminnan alijäämä vuonna 2000 oli 5,4 milj.mk (v. 1999 alijäämä oli 1,6 milj.mk). Hinnoitteluun ja erityisesti yhteiskustannusten huomioimiseen jo maksullisten projektien suunnittelussa on kiinnitetty kertomusvuoden aikana erityistä huomiota, joka tulee näkymään kokonaisuudessaan vasta vuoden 2001 tuloksessa. Maksullisen toiminnan osalta toteutettiin vuonna 2000 Hallinnon kehittämiskeskuksen konsultoimana kehittämishanke, minkä pohjalta vuonna 2001 laaditaan Stakesin rahoitus/maksullisen toiminnan strategia, mikä myös omalta osaltaan pyrkii selkeyttämään ja tehostamaan maksullista toimintaa ja sen kannattavuuden parantamista.

Stakesin maksullisen toiminnan tunnusluvut v. 1999-2000

Tunnusluku	Toteutunut 1999 1 000 mk	Tavoite 2000 1 000 mk	Toteutunut 2000 1 000 mk
Tuotot	36 106	59 336	37 661
Erilliskustannukset	35 611	56 098	39 729
Käyttäjäämä	494	3 238	-2 068
Käyttäjäämä % tuotoista	1,4 %	5,5 %	-5,5 %
Osuus yhteiskustannuksista	2 089	4 503	3 111
Pääomakustannukset ¹⁾			224
Kokonaiskustannukset	37 700	60 601	43 064
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)	-1 595	-1 265	-5 403
Alijäämä % tuotoista	-4 %	-2%	-14 %
UM:n momentin käyttöoikeus	2 767		2 900
Oikaistu yli-/alijäämä	1 173	-1 265	-2 503

¹⁾ v. 1999 pääomakustannukset olivat mukana erilliskustannuksissa.

Maksullisen toiminnan tuotot jäivät 36% tavoitetta pienemmiksi. Suurin yksittäinen syy tavoitteesta jäämiseen oli edellä mainitun 5,3 milj. mk saldon palautus ulkoasiainministeriölle. Myös kustannukset jäivät selvästi arvioituja kustannuksia pienemmiksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön antamassa maksupäätöksessä Stakesin maksullisista suoritteista on kymmenen eri tuoteryhmää. Stakes on omassa projektiseurannassa koonnut eri tyyppisten suoritteiden seurannan viiteen maksullista toimintaa tuoteryhmittäin kuvaavaan ryhmään: koulutustoiminta, konsultointi, tietopalvelut, muu maksullinen palvelu ja maksulliset tuotteet. Näiden viiden ryhmän lisäksi on eroteltu tuoteryhmäkohtaista käsittelyä varten maksulliset lehdet ja julkaisut.

Seuraavassa taulukossa esitetään Stakesin maksullisen toiminnan volyymi ja kannattavuus tuoteryhmittäin.

Stakesin maksullinen toiminta tuoteryhmittäin vuonna 2000

1 000 mk	Tuotot yhteensä	Erilliskustannukset	Käyttäjämää	Kokonaiskustannukset	Ylijäämä (+) Alijäämä (-)	Oikaistu yli-/alijäämä *)
Koulutus	2 495	2 057	437	2 527	-32	-32
Konsultointi	27 217	30 893	-3 676	32 806	-5 589	-2 689
Tietopalvelu	18	12	7	16	3	3
Muu maksullinen palvelu	3 728	4 184	-456	4 667	-938	-938
Maksulliset tuotteet	1 641	2 132	-491	2 364	-722	-722
Lehdet	498	423	76	500	-1	-1
Julkaisut	2 063	28	2 035	185	1 878	1 878
Yhteensä	37 661	39 729	-2 068	43 064	-5 403	-2 503

*) Alijäämässä huomioitu UM:n momentin käyttöoikeus Hedecin osalta

Konsultointi, johon esimerkiksi koko Hedecin toiminta sisältyy, muodostaa suurimman ryhmän tuottojen ja kokonaiskustannusten perusteella. Koulutus ja julkaisut ovat seuraavaksi merkittävimmät ryhmät. Koulutustoiminnan tuottoihin ja kustannuksiin on sisällytetty pääosaltaan seminaarien, messujen ja konferenssien tuotot ja kustannukset. Vuonna 2000 ainoastaan Stakesin julkaisutoiminta oli ylijäämäistä.

Valtion mielisairaaloiden kustannusvastaavuus

Sosiaali- ja terveysministeriön maksupäätöksen perusteella valtion mielisairaaloiden suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisesti.

Valtion mielisairaaloiden vuoden 2000 maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma

	1 000 mk	Vanhan Vaasan sairaala	Niuvanniemen sairaala	Sairaalat yhteensä
TUOTOT YHTEENSÄ		49 794	117 960	167 754
Myyntituotot		49 189	115 368	164 557
Muut tuotot		605	2 592	3 197
KUSTANNUKSET				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat		5 554	9 110	14 664
Henkilökustannukset		37 661	91 465	129 126
Vuokrat		3 647	9 618	13 265
Palvelujen ostot		2 033	5 388	7 421
Muut kustannukset		1 289	1 904	3 193
Kokonaiskustannukset yhteensä		50 184	117 485	167 669
Ylijäämä/alijäämä		-390	475	85

Valtion mielisairaaloiden maksullisen toiminnan tunnusluvut 1998 - 2000

	1 000 mk	1998 Toteutunut	1999 Toteutunut	2000 Tavoite	2000 Toteutunut
Tuotot		139 184	147 846	161 201	167 754
Kokonaiskustannukset		140 393	145 251	161 283	167 669
Ali- tai ylijäämä		-1 209	2 595	-82	85
Ali- tai ylijäämä % tuotoista		-0,9	1,8	-0,1	0,1
Tuotot % kustannuksista		99	102	100	100

Sekä valtion talousarviossa että Stakesin ja sairaaloiden välisissä tulossopimuksissa on sovittu valtion mielisairaaloiden kannattavuustavoitteeksi, että tuotoilla katetaan kustannukset ilman voiton tavoittelua. Niuvanniemen sairaalan vuoden 2000 tulos oli ylijäämäinen 475 000 mk ja Vanhan Vaasan sairaalan 390 000 mk alijäämäinen. Sairaaloiden yhteenlaskettu tulos ylitti sovittun kannattavuustavoitteen.

Valtion mielisairaaloiden maksuttoman toiminnan kustannukset 1999 – 2000

1 000 mk	Vanhan Vaa- san sairaala 2000	Niuvanniemen sairaala 2000	Sairaalat yhteensä 2000	Sairaalat yhteensä 1999
KUSTANNUKSET				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	5	22	27	339
Henkilökustannukset	421	224	645	5 324
Vuokrat		23	23	360
Palvelujen ostot	76	13	89	351
Muut kustannukset	175	4	179	219
Kokonaiskustannukset yhteensä	677	286	963	6 593

Valtion mielisairaaloiden maksuton toiminta väheni merkittävästi vuonna 2000. Maksuttoman toiminnan väheneminen selittyy sillä, että mielentilatutkimukset muuttuivat toimintakertomusvuonna maksulliseksi toiminnaksi. Mielentilatutkimuksen määräraha siirrettiin valtion mielisairaaloiden toimintamenomomentilta oikeusturvakeskuksen momentille. Sairaaloiden toimintamenomomentin määrärahalla katettiin yliopisto-opetuksen ja tutkimuksen erilliskustannukset.

Valtion koulukotien kustannusvastaavuus

Sosiaali- ja terveysministeriön maksupäätöksen perusteella valtion koulukotien suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisesti.

Valtion koulukotien maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat 2000

	Harvila	Kasvun Yhteisöt	Lamansg.	Liminka	Sippola	Vuorela	Yhteensä
1 000 mk							
TUOTOT							
Myyntituotot	4 596	19 814	6 122	13 987	9 279	8 742	62 540
Muut tuotot	63	523	190	538	537	412	2 263
TUOTOT YHTEENSÄ	4 659	20 337	6 312	14 525	9 816	9 154	64 803
KUSTANNUKSET							
Henkilöstökustannukset	3 119	14 372	5 661	9 399	7 092	7 249	46 892
- Palkat ja palkkiot	2 495	11 457	4 496	7 434	5 679	5 779	37 340
- Muut henkilöstökustannukset	624	2 915	1 165	1 965	1 413	1 470	9 552
 Aineet ja tarvikkeet	587	2 082	691	1 200	790	748	6 098
Palvelujen ostot	605	1 621	762	1 343	986	505	5 822
Vuokrat	493	2 680	453	2 058	1 248	1 496	8 428
Muut erilliskustannukset	306	1 080	306	760	450	456	3 358
 Pääomakustannukset	202	692	250	411	274	229	2 058
- Poistot	181	605	219	350	226	198	1 779
- Korot	21	87	31	61	48	31	279
KOKONAISKUSTANNUKSET YHTEENSÄ	5 312	22 527	8 123	15 171	10 840	10 683	72 656
Kulujäämä	-652	-2 190	-1 811	-646	-1 024	-1 529	-7 853
 Opetushallituksen rahoitusosuus	451	3 484	1 227	1 198	1 906	1 424	9 690
 Yli-/Alijäämä	-201	1 294	-584	552	882	-105	1 837
Hintatuki	100		345			49	494

Valtion koulukotien maksullisen toiminnan tunnuslukutaulukot 1998 - 2000

1 000 mk	1998 Toteutunut	1999 Toteutunut	2000 Tavoite	2000 Toteutunut
Tuotot	51 743	*69 099	**64 238	64 803
Kokonaiskustannukset	59 358	66 383	66 047	72 656
Ali- tai ylijäämä	-7 615	2 716	-1 809	-7 853
Ali- tai ylijäämä % tuotoista	-14,7	3,9	-2,8	-12,1
Tuotot % kustannuksista	87	104	97	89

* Luku sisältää opetushallituksen rahoitusosuuden

** Luku ei sisällä opetushallituksen rahoitusosuutta

Koulukotien toiminta rahoitetaan pääasiassa kuntien maksamilla hoitopäiväkorvauksilla ja koulukodeissa annettavan perusopetuksen ja muun opetustoiminnan piiriin kuuluva toiminta rahoitetaan opetushallituksen momentilta. Opetushallituksen rahoitusjärjestelmä perustuu laskennallisiin yksikköhintoihin, jotka opetusministeriö määrää ja valtioneuvosto vahvistaa ennalta seuraavaa vuotta varten. Stakesin tilintarkastajan ohjeen perusteella koulukotien kustannusvastaavuuslaskelmien ja tunnuslukutaulukoiden maksullisen toiminnan tuottoihin ei saa sisältyä opetushallituksen maksumaa korvausta. Tästä johtuen kaikkien koulukotien kulujäämä oli miinusmerkkinen. Opetushallituksen rahoitusosuuden jälkeen kolmen koulukodin tulos oli alijäämäinen.

3 Tilinpäätös

3.1 Tilinpäätöslaskelmat

Stakes -tilivirasto 557

TUOTTO- JA KULULASKELMA

	01.01.2000 - 31.12.2000		01.01.1999 31.12.1999	
Toiminnan tuotot				
Maksullisen toiminnan tuotot	261 137 571,41		234 252 633,70	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	4 188 898,71		4 021 150,42	
Muut toiminnan tuotot	42 696 265,34	308 022 735,46	47 127 951,69	285 401 735,81
Toiminnan kulut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	24 357 179,47		22 582 588,90	
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-8 593,36		-430 729,02	
Henkilöstökulut	273 553 222,19		254 179 421,46	
Vuokrat	36 617 246,39		32 414 501,32	
Palvelujen ostot	46 849 166,82		51 185 613,51	
Muut kulut	14 411 910,34		13 821 969,22	
Valmisteverastojen lisäys (-) tai vähen. (+)	334 207,97		-97 686,29	
Valmistus omaan käyttöön (-)	0,00		0,00	
Poistot	6 438 340,00		6 610 866,00	
Sisäiset kulut	6 196 862,86	-408 749 542,68	5 515 061,39	-385 781 606,49
Jäämä I		-100 726 807,22		-100 379 870,68
Rahoitustuotot ja -kulut				
Rahoitustuotot	367 404,87		129 713,07	
Rahoituskulut	3 703,93	363 700,94	781,60	128 931,47
Satunnaiset tuotot ja kulut				
Satunnaiset tuotot	46 700,77		7 865,00	
Satunnaiset kulut	42 225,10	4 475,67	32 191,95	-24 326,95
Jäämä II		-100 358 630,63		-100 275 266,16

Siirtotalouden tuotot ja kulut**Tuotot:**

Kunnilta	60 042,00		66 370,00	
Kuntayhtymiltä	14 043,38		8 400,00	
Elinkeinoelämältä	145 270,85		54 460,00	
Voittoa tavoittelemattomilta yhteisöiltä	80 000,00		13 000,00	
Kotitalouksilta	0,00		10 370,90	
Muut	102 771,71	402 127,94	175 000,00	327 600,90

Kulut:

Kunnille	-22 714 618,95		-22 907 221,31	
Kuntayhtymille	-715 087,54		-1 795 295,77	
Elinkeinoelämälle	-772 315,07		-509 629,22	
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	-3 422 559,90		-3 461 948,48	
Kotitalouksille	-1 846 929,02		-2 013 035,06	
Ulkomaille	-9 806 813,20		-7 547 360,68	
Muut	-36 891,60		-17 391,46	
Kulujen palautukset	0,00	-39 315 215,28	1 200,00	-38 250 681,98

Jäämä III**-139 271 717,97****-138 198 347,24****Tuotot veroista ja pakollista maksuista**

Perityt arvonnäisäverot	2 839 066,13		2 792 317,95	
Suoritetut arvonnäisäverot	20 809 615,78	-17 970 549,65	19 691 381,01	-16 899 063,06

Tilikauden kuluäämä**-157 242 267,60****-155 097 410,30**

Stakes -tilivirasto (557) tase

VASTAAVAA	TASE 31.12.2000		TASE 31.12.1999	
KÄYTTÖOMAISUUS JA MUUT PITKÄVAIKUTTEISET SJOITUKSET				
Aineettomat hyödykkeet				
Aineettomat oikeudet	1 288 447,71		1 183 523,74	
Muut pitkävaikutteiset menot	<u>35 253,98</u>	1 323 701,69	<u>0,00</u>	1 183 523,74
Aineelliset hyödykkeet				
Rakennelmat	27 714,32		0,00	
Koneet ja laitteet	18 491 579,61		17 040 969,34	
Kalusteet	678 824,57		669 735,85	
Muut aineelliset hyödykkeet	68 940,34		23 171,44	
Ennakkomaksut+keskener.hank	<u>0,00</u>	19 267 058,84	<u>185 439,80</u>	17 919 316,43
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaik.sijoitukset				
Käyttöomaisuusarvopaperit	<u>181 300,00</u>	181 300,00	<u>188 200,00</u>	188 200,00
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS				
Vaihto-omaisuus				
Aineet ja tarvikkeet	656 890,75		807 789,76	
Keskeneräiset tuotteet	522 283,78		692 920,08	
Valmiit tuotteet/Tavarat	3 716 849,94		3 798 801,29	
Ennakkomaksut	<u>0,00</u>	4 896 024,47	<u>0,00</u>	5 299 511,13
Lyhytaikaiset saamiset				
Myyntisaamiset	47 280 464,68		55 636 497,71	
Siirtosaamiset	12 774,97		35 995,97	
Muut lyhytaikaiset saamiset	291 916,16		205 412,17	
Ennakkomaksut	<u>2 900 496,76</u>	50 485 652,57	<u>412 758,86</u>	56 290 664,71
Rahat, pankkisaamiset ja muut rahoitusvarat				
Kassatilit	35 957,40		38 495,50	
Postisiirtomenotilit	1 696,80			
Muut pankkitilit	5 535 811,34		1 644 459,30	
Muut rahat ja pankkisaamiset	<u>14 002,17</u>	5 587 467,71	<u>13 788,04</u>	1 696 742,84
VASTAAVAA YHTEENSÄ		81 741 205,28		82 577 958,85
VASTATTAVAA				
OMA PÄÄOMA				
Valtion pääoma				
Valtion pääoma 01.01.1998	4 458 928,72		4 458 928,72	
Edellisten tilikausien muutos	-1 547 564,81		-12 953 131,38	
Pääoman siirrot	159 483 247,77		166 502 976,87	
Tilikauden tuotto-/kulujäämä	<u>-157 242 267,62</u>	5 152 344,06	<u>-155 097 410,30</u>	2 911 363,91
Rahastojen pääomat				
Muut rahastot ja lahj.varat	<u>14 002,17</u>	14 002,17	<u>13 788,04</u>	13 788,04
VIERAS PÄÄOMA				
Lyhytaikainen				
Saadut ennakot	2 557 741,15		2 089 577,07	
Ostovelat	12 439 059,07		16 171 163,42	
Tilivirastojen väliset tilit.	6 871 832,43		6 392 436,15	
Edelleen tilitettävät erät	8 836 902,74		9 092 496,04	
Siirtovelat	34 354 832,19		32 198 256,58	
Muut lyhytaikaiset velat	<u>11 514 491,47</u>	76 574 859,05	<u>13 708 877,64</u>	79 652 806,90
VASTATTAVAA YHTEENSÄ		81 741 205,28		82 577 958,85

Stakes tiliviraston (557) talousarvion toteutumalaskelma 1.1.-31.12.2000

		Tilinpäätös 1999	Talousarvio 2000	Tilinpäätös 2000	Tilinpäätös – Talousarvio Suurempi (+) Pienempi (-)
Tuloarviotilit					
11.04.01	Arvonlisäverotulot	2 186 972,53	2 310 977,71	2 310 977,71	0,00
12.33.99	STM:n hallinnonalan muut tulot	107 547,92	98 963,39	98 963,39	0,00
12.39.04	Menorästien ja siirrettyjen määrärahojen peruutukset	6 812 180,58	7 096 407,25	7 096 407,25	0,00
12.39.09	Valtiolle maksettavat päivä- ja äitiysrahat sekä sosiaali- turvamaksut	8 593,67	0,00	0,00	0,00
12.39.10	Muut sekalaiset tulot	158 214,51	300 012,26	300 012,26	0,00
12.39.50	Nettotulot osakemyynnistä	27 936,90	0,00	0,00	0,00
13.03.01	Osinkotulot	900,24	240,00	240,00	0,00
Tuloarviotilit yhteensä		9 302 346,35	9 806 600,61	9 806 600,61	0,00
Menoarviotilit					
24.50.66	Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden kanssa (S3V)	2 975 000,00	3 100 000,00	3 100 000,00	0,00
28.80.24	VEL-perusteinen ja varhaiskuntoutustoiminta (S2V)	81 813,00	89 295,00	86 575,00	-2 720,00
28.81.23	Arvonlisäveromenot (A)	18 675 701,50	20 182 958,76	20 182 958,76	0,00
28.81.24	Kehitysyhteistyöstä ja lähialueyhteistyöstä aiheutuvat arvonlisäveromenot (A)	368 691,76	67 548,07	67 548,07	0,00
28.81.24.1	Kahdenvälinen kehitysyhteistyö	297 541,26	19 025,30	19 025,30	0,00
28.81.24.2	Lähialueyhteistyö	71 150,50	48 522,77	48 522,77	0,00
29.88.50	Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (S3V)	706 200,00	2 077 328,00	2 077 328,00	0,00
29.88.53	Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot tieteen tuke- miseen (A)	0,00	45 000,00	45 000,00	0,00
29.88.53.06	Eräisiin kansainvälisen tieteellisen yhteistyön menoihin, jäsenmaksuihin ja rahoitusosuuksiin	0,00	45 000,00	45 000,00	0,00
29.90.52	Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen tuke- miseen (A)	0,00	7 000,00	0,00	-7 000,00
29.90.52.31	Muuhun taiteen edistämiseen	0,00	7 000,00	0,00	-7 000,00
30.14.43	Maaseudun kehittäminen (S3V)	160 000,00	259 250,00	259 250,00	0,00
30.14.43.1	Valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet ja yh- teistyöryhmän menot	160 000,00			
33.02.21	Toimintamenot (S2V) Stakes	109 100 000,00	111 120 000,00	111 120 000,00	0,00
33.02.21.1	Toimintamenot	109 100 000,00	111 120 000,00	111 120 000,00	0,00
33.02.21.2	Maksullinen toiminta	0,00	0,00	0,00	0,00
33.12.21	Toimintamenot (S2V) koulukodit	-695 116,91	3 897 000,00	1 483 791,55	-2 413 208,45
33.14.21	Toimintamenot (S2V) mielisairaalat	11 020 000,00	2 420 000,00	2 420 000,00	0,00
33.23.30	Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (A)	20 678 068,64	20 500 000,00	19 879 571,88	-620 428,12
34.06.02	Palkkaperusteinen työllistämistuki valtionhallinnolle (A)	2 842 744,93	1 140 340,76	1 140 340,76	0,00
34.06.02.1	Palkkaukset	2 842 744,93	1 140 340,76	1 140 340,76	0,00
Menoarviotilit yhteensä		165 913 102,92	164 905 720,59	161 862 364,02	-3 043 356,57
Tilikauden alijäämä		156 610 756,57		152 055 763,41	

3.2 Tilinpäätöslaskelmien liitteenä annettavat tiedot

- Liite 1: Selvitys suunnitelmien mukaisten poistojen perusteista ja niiden muutoksista
- Liite 2: Henkilöstökulut ja luontaisedut sekä lomapalkkavelat
- Liite 3: Kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintamenojen ja muiden pitkävaikutteisten menojen muutokset
- Liite 6: Myönnettyt valtiontakaukset, valtion takuut ja muut vastuusitoumukset eriteltynä
- Liite 7: Peruste, jonka mukaista kurssia on käytetty muunnettaessa ulkomaanrahanmääräiset velat, saamiset ja muut sitoumukset Suomen rahaksi
- Liite 8: Hallinnassa olevat eri yhtiöiden erilajiset osakkeet ja osuudet sekä muut osakkeisiin rinnastettavat arvopaperit
- Liite 10: Selvitys kirjanpidon täydentämisestä tilinpäätöksessä talousarvioasetuksen 42 f §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla
- Liite 11: Erittely seuraavaan varainhoitovuoteen siirretyistä määrärahoista
- Liite 13: Tilinpäätöksen täsmäytyslaskelma
- Liite 14: Oman pääoman muutokset, mk
- Liite 16: Taseeseen sisältyvät rahastoidut varat
- Liite 18: Niuvanniemen sairaalan saatavat Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiiriltä
- Liite 19: Luettelo tilinpäätöslaskelman liitteistä, jotka eivät toteudu Stakesissa
- Liite 20: Allekirjoitukset

4 Sisäinen valvonta

Stakesin sisäinen tarkastus teki kaksi varsinaista tarkastussuunnitelmaan perustuvaa tarkastusta ja yhden tarkastuksen yhteistyössä taloushallintoyksikön kanssa. Ensimmäinen tarkastuksen aihealueena oli Stakesin ulkopuoliseen rahoitukseen liittyen EU:n varainsiirtojen hallinnointi- ja valvontajärjestelmän toimivuuden tarkastaminen. Toinen tarkastus käsitteli laajemmin Stakesin ulkopuolista rahoitusta. Taloushallintoyksikön kanssa yhteistyössä suoritettu tarkastus koski Stakesin alaista valtion laitosta. Tarkastuksista on raportoitu pääjohtajalle, johtoryhmälle ja tarkastuskohteille. Tarkastusten määrään vaikutti se, että henkilövaihdoksista johtuen sisäisen tarkastuksen käytössä ei ole ollut täysimääräisesti sille budjetoituja resursseja.

Toimintavuoden tarkastussuunnitelman mukaisesti sisäisen tarkastuksen päähuomio on kohdistunut Stakes-tiliviraston päämaksupisteen eli Stakesin omaan toimintaan. Sisäinen tarkastus on valvonut myös Stakesin alaisten valtion laitosten eli mielisairaaloiden ja koulukotien toimintaa. Sisäinen tarkastus on toteuttanut Stakesin sisäisen tarkastuksen ohjesäännössä mainittuja valvonta-, seuranta- yhteydenpito-, osallistumis-, kehittämis- ja muita tehtäviä.

5 Allekirjoitukset

Toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat on hyväksytty Helsingissä 28. maaliskuuta 2001.

Pääjohtaja

Vappu Taipale

Suunnittelupäällikkö

Mikko Staff